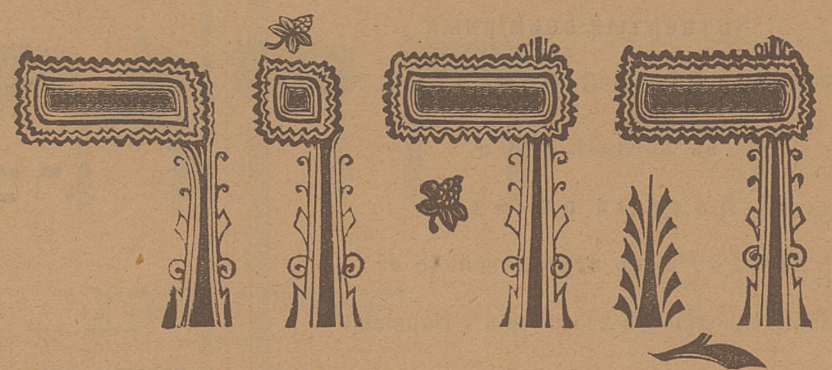

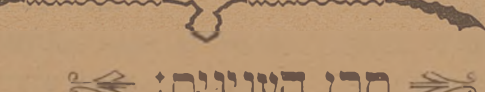

DAS ZEITALTER.

יוצא אחת בשבוע.

Krakau, 7 März 1901. גליון 11. קראקא, ט"ז אדר, תרס"א.

המו"ל: חברת „אחיאסף".

תכן הענינים:

תנאי החתימה:

באוסטריה־אונגריה:

לשנה	14.— קראנגען.
לחצי שנה	7.— „
לרבע שנה	3.50 „

ברוסיה:

לשנה	6.— רו"כ.
לחצי שנה	3.— „
לרבע שנה	1.50 „

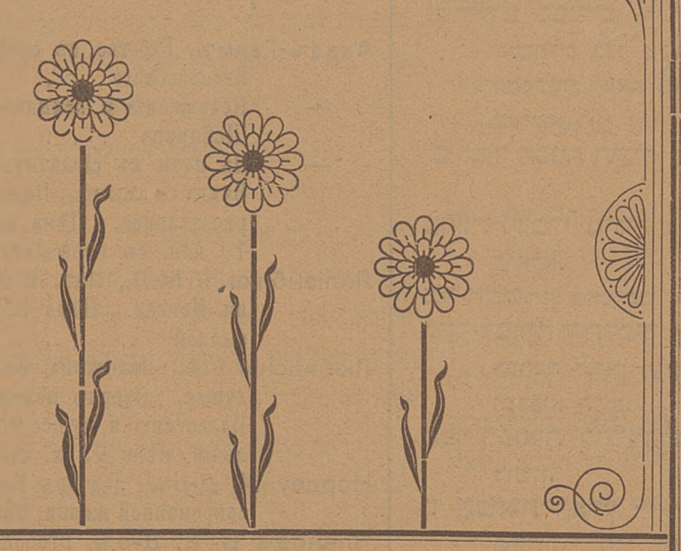
בשאר ארצות:

באשכנז לשנה 12 מארק.
באנגליה „ 12 שילינג.
בשאר ארצות לשנה 17 פרנק.
בארץ ישראל „ 15 „

מחיר כל גליון 15 ק', 30 העל'.
בעד חילוף הכתבת 20 ק'.

מחיר מודעות:

בעד כל שורה קטנה פטיט 20 הילר, 10 קופ'.

כתבת „הדור":

ברוסיה: Verlag „Achiasaf", Warschau, Postkiste 25.

בשאר ארצות: Administr. „HADOR", Krakau, Gertrudy 19.

Четвертый всемірный

КОНГРЕСЪ СІОНИСТОВЪ

въ Лондонѣ 1900 г.

Полный отчетъ

Цѣна 40 к. съ пересылкой 48 к.

Издательство „Ахіасафъ“, Варшава.

ספרים חדשים שנכנסו לבית מסחר „אחיאסף“, ווארשא.

אוצר המלים והשרשים, כולל כל שרשי לשון הקדש מעתקים ללשון יהודית המדוברת (זארגאן) מאת א. ריינעש, ווארשא. 60 ק׳.

דניאל דירונדה, ג׳אורג׳ עליאט, תרגום פרישמאן, תוצאה חדשה, הוצ׳ אחיאסף. 1.68 רו״כ

מחירו להותמי הדור עם פארטא 76 ק׳.

דער געדאנק וועגען ציון, בריעפע פון רבנים וועגען ישוב א״י, הוב׳ א׳—ב׳. 10 ק׳.

דער פיערטער ציוניסטען-קאנגרעס אין לאנדאן, פון דר. לוריא, ווארשא. 10 ק׳.

הדרת זקנים, הכור אריסטיאה על דבר העתקת תורתנו ע״י שבעים זקנים (זרגון), ווארשא. 10 ק׳.

זכרונות לבית דוד, א. ש. פריעדבערג הוצאת אחיאסף

"	"	חלק ראשון	1,54 רו״ב
"	"	חלק שני	1,40 "
"	"	חלק שלישי	1,73 "
"	"	חלק רביעי	1,40 "

חזיונות ומנגינות, שאול טשרניחובסקי, שירים, ספר שני, הוצאת תושיה ווארשא. 40 ק׳.

ס׳ ילקוט ספורים, על חמשה חומשי תורה, כל ספורי המעשיות המפוזרים בכל מקצעות התורה שבע״פ עם באור מלוקט מגדולי המפרשים, מאת זאב וואלף גרינוואלד. ח״א ס׳ בראשית ווארשא. 80 ק׳.

ס׳ יסוד חכמת ההגיון, מאת ר׳ מאיר ליבוש מלבים ז״ל, ווארשא. 75 ק׳.

מחזות ושברי מחזות, דוד ישיעהו זילבערבוש, עשרה ספורים וציורים, קראקא. 40 ק׳.

נגד הזרם, י. ברשדסקי, רומן ארבעה ספרים, ווארשא. 1׳60 ר׳.

עוזר המורה והתלמיד, חומש לבתי ספר ולעם, ס׳ במדבר עם העתקה לזרגון ע״פ שיטת הטורים (ליניען-סיסטעם). פילא-דעלפיא תר״ס. 50 ק׳.

ספר רפואות להרמב״ם, י״ל ראשונה ע״פ כת״י בריטיש מוזעאום, לונדון. 75 ק׳.

ס׳ תבואות הארץ, ר׳ יהוסף שווארץ, תוצאה מוגהת ומתוקנת עם תולדות המחבר ותמונתו, ע״י א. מ. לונץ, ירושלים 2 ר׳.

תורת החימיה, עם תמונות וציורים, פ. קאנטאראוויץ, ווארשא. 50 ק׳.

Всеобщая исторія евреевъ отъ др. врем. до настоящаго. С. М. Дубнова Второе переработ. и расш. изданіе Т. I. 1-ый полутомъ, Одесса 1 р. 25 к.

Первые Проблески сіонизма въ запад. Европѣ Д-ра Л. Хазановича 20 к.

4-ый Всемірный Конгресъ въ Лондонѣ (полный отчетъ) С Пэна 40 к.

Евреи въ Китаѣ Л. Майзель 35 к.

Мысли о сіонистскихъ конгрессахъ С. С-каго 15 к.

עס איז ערשינען פון דרוק
און צושיקט צו די אבאנענטען

„דער יוד“ Nr. 9

פורים נומר.

אינהאלט:

א) פורים. — י. ל.

ב) פרשנדתא האט זיך אבגעריסען פון דער תליה. — בעל מחשבות.

ג) א שניידערישער פורים. סקיצע. — ל. פרץ.

ד) אין שניי. ערצעהלונג. — מ. ספעקטאר.

ה) אברהם׳ל דער טוידטער. סקיצע. — דוד פינסקי.

ו) פאליטישע איבערזיכט. — י. ל.

ז) די יודישע וועלט.

ח) אלגעמיינע וועלט נייעס.

ט) ליטעראַרישע נייעס.

י) ביים קעניג אהשורוש. פעלעטאן. — שלום עליכם.

אבאנאמענט פרייז: אין עסטערייך-אונגארן: יעהרליך 12 קראנען, האלב-יעהרליך 6 קראנען, פיערטעל-יעהרליך 3 קראנען. אין רוסלאנד: גאנציעהריליך 5 רובל, האלביעהרליך 3 רובל, פיערטעליעהרליך 1.50. אין דייטשלאנד: יעהרליך 10 מארק, ארץ ישראל: 12 פרנק, אנדערע לענדער 15 פרנק, אמעריקא און ענגלאנד 10 שילינג.

Издательство Ахіасафъ, Варшава.

Изданія Товарищества „АХІАСАФЪ“.

Ахадъ-Гаамъ, Рабство въ свободѣ, переводъ Н. Василевскаго . . . .
— Подражаніе и асимиляція, переводъ Н. Шейнкина . . . .
— На пути къ сіонизму, перев. Л-на . Буква и жизнь, Положительное и отрицательное. Цѣна каждой брошюры 10 коп. съ пересылкой 12

Лиліенблюмъ М.Л., Пять моментовъ изъ жизни Моисея. Цѣна 35 коп., съ пересылкой 40

Любарскій Г.А., Палестина, ея настоящее и будущее. Очеркъ положенія современной Палестины и существ. въ ней евр. колоній, цѣна 75 к. съ перес. 85

Нордау М. Д-ръ, Докторъ Конъ, трагедія изъ современной жизни, цѣна 60 к. съ перес. 66

Членовъ В. Е. Д-ръ, Второй конгрессъ сіонистовъ и предшествовавшія ему совѣщанія, цѣна 50 к. съ пересылкой . . . 58

Ямпольскій П. А. Д-ръ, Вступительная духовная бесѣда о еврействѣ . . .
— Вторая бесѣда о еврействѣ, Третья бесѣда о еврействѣ, цѣна каждой брошюры 15 коп., съ пересылкой . 17

Яффе Л., Записки Давидова дома, по Рекендорфу и Фридбергу, цѣна 35 коп. съ пересылкой 40

I. Jahrgang. **Hadôr — Das Zeitalter** שנה ראשונה.

תנאי החתימה:
באוסטריה-אונגריה:
לשנה . . . —.14 קראָנען
לחצי שנה . . —.7 „
לרבע שנה . 3.50 „
בשאר ארצות:
באשכנז לשנה . . 12 מארק
באנגליה לשנה . 12 שילינג
בשאר ארצות לשנה 17 פרנק
בארץ ישראל „ . 15 פרנק.

הדור

יוצא אחת בשבוע.

המו״ל: חברת „אחיאסף״.

ברוסיה:
לשנה . . . —.6 רו״כ
לחצי שנה . . . —.3 „
לרבע שנה . . 1.50 „
מחיר כל גליון 30 הילר, 15 קופ׳.
בעד חילוף הכתבת 20 קופ׳.
מחיר מודעות:
בעד כל שורה קטנה פטיט 20 הילר, 10 קופ׳.
Erscheint jeden Donnerstag.

Krakau, 7 März 1901. Nr. 11. — גליון יא. קראקא, ט״ז אדר תרס״א.

בלבול המושגים.

יש דברים ומושגים, שהיו מתחלתם מובנים לכל, ואף למי שאינו חוקר ובקי „במה שאחר הטבע״, עד שבאו סופרינו והתחילו לרדת עד עומקו של כל מבטא ומבטא ולנתחו לנתחיו היותר דקים, ומכיון שהתחילו לנתח, לדרוש ולהתפלסף, כסו באבק הפילוסופיה גם את המושגים הפשוטים והברורים; והקוראים התמימים, המתפרנסים מן הספרות הפריודית ועומדים תחת השפעתה ומלאים יראת הרוממות לכל דבר נדפס, ובפרט אם מתובל הוא במעט פילוסופיה — הקוראים התמימים האלה עומדים ומשתאים, ורבים מהם מצטערים לראות בחורבנם של ה„רעיונות״ וה„מושגים״ שעליהם התוכחו ונחלקו הסופרים במשך שנים אחדות, לראות איך מתרוקנים הרעיונות והמושגים האלה מכל „תוך״, ועוד יותר מזה, לשמוע מפורש מפי סופר מפורסם, שהרעיונות והמושגים האלה ל א ה י ו ו ל א נ ב ר א ו ואינם אלא פרי דמיונם המטושטש של איזו סופרים בדאים, הרחוקים מעולם המציאות.

הסופר המפורסם הזה הוא ד״ר ש. ברנפלד, ואת הדברים האלה אנחנו שומעים מפורשים במאמרו „קולטורא עברית—קולטורא לאומית״ בגליון החמישי של „הדור״.

אפשר עוד להתוכח ע״ד עורבא שפרה, לדרוש תלי תלים של הלכות ע״ד ביצה שנולדה ביו״ט, אבל להרבות בחקירות ובשאלות ע״ד עורבא שלא פרח, ע״ד ביצה שלא נולדה, לא ביו״ט ולא בימות החול— דבר זה הוא רק מעשה שטן, שבשעה שהוא מרקד בין בני אדם ורוצה להוליכם שולל במעשי תעתועיו, באותה שעה הוא מַתיק כפות רגליהם מעולם התחתון, והם פורחים באויר, בעולם התהו, ורואים צללי דברים שלא נבראו מעולם, ונלחמים ונאבקים איש את רעהו על דברים שאין בהם ממש. וחולקים מכות לחי איש לרעהו, ומורטים שער הראש והזקן, בעוד שבאמת אין כאן „לא דֻבים ולא יער״, לא לחיים ולא ראש ולא זקן — זאת היא השקפתו של ד״ר ברנפלד.

אך היאמין איש, כי השטן המשנה רקד בספרותנו שנה אחר שנה ויאחז את עיני כל סופרינו הטובים, ואיש מהם לא ראה ולא יָדע, ואיש מהם לא התעורר עד כה לאמר: יגער ה׳ בך השטן, רב לך להתעולל בנו! ?

שנה אחר שנה תעינו ונלך אחרי ההבל, שנה אחר שנה אִבדנו כחותנו לריק, בהתוכחנו ובריבנו על ל א - ד ב ר, על רעיונות ומושגים שלא היו בעולמנו — זהו גזר דינו הקשה של ד״ר ברנפלד במאמרו: „קולטורא עברית — קולטורא לאומית״.

ד״ר ברנפלד, כפי הנראה, כועס על „כת הציונים הקולטוריים״, ומתוך כעסו בא לשלוח יד לא אך ב„הציונים הקולטוריים״, כי אם גם בהקולטורא העברית עצמה. את „הציונים הקולטוריים״ הוא מדמה לנביאי השקר לפנים ולהדימוגוגים היונים. וכל זה מפני מה? מפני „שהמציאו בקרבנו כרוז חדש: קולטורא עברית—קולטורא לאומית!״, ובהתפשטות הכרוז הזה, אשר בדאו, לפי דברי הד״ר הנכבד, איזו מן הציוניים מלבם, רואה הוא סכנה נוראה מרחפת על ראש עמנו, שגם בשבתו על אדמתו לא ידע תמיד להבחין בין נביאי האמת לנביאי השקר, ומה גם עתה, בשעה שהנבואה כבר פסקה ומקומה לקחו „מליצות מצלצלות״, „נאומים נעימים״ בלי כל „תמצית מדעית״.

ושונא הד״ר הנכבד שנאה עזה כמות את „המליצות המצלצלות״ ו„הנאומים הנעימים״ והוא תובע מבעלי דינו רק „בקרת מדעית״ ו„תמצית מדעית״, ובכן, מדי בואו לדבר ע״ד הקולטורא העברית והיונית העתיקות, אינו רוצה לצאת ידי חובתו אך במבטאים נאים, כי אם מוצא לנחוץ ללמדנו פרק בהלכות נתוח הקולטורא ואומר:

„מה היתה התרבות המיוחדת לישראל בימים ההם? אומרים כי עיקר הקולטורא העברית היה בדת ישראל, דת שנוסדה על אמונת היחוד. ואולם אין המשפט הזה עומד בפני ה ב ק ר ת ה מ ד ע י ת. עלינו לשום אל לבנו, כי בעת ההיא החזיקו כבר כ ל מ ש כ י ל י היונים בתורת אריסטו, אשר נוסדה גם היא על יחוד המצוי הראשון. יודעים אנו כי היחוד הזה הוא פילוסופי, מצורף ומלובן מכל גשמיות ורבוי, ולא עוד אלא שהמשכילים היונים הביטו אז על היהודים כעל מגשימים.״

ובכן מוצא הד״ר ברנפלד, שבעיקרי האמונה לא היה כל הבדל בין דת ישראל ובין דת היונים, או לכה״פ, בין דת ישראל ובין דת אריסטו והמחזיקים בשיטתו. אבל זהו אך סימן שלילי; והלא רגילים גם כל החוקרים וכל המלומדים שאומנתם ב„בקרת מדעית״ להבדיל בין הקולטורא העברית ובין הקולטורא היונית, והדרא קושיא לדוכתא: איזו הם הסימנים המובהקים והחיוביים שהטביעו את חותמם על הקולטורות השונות האלה? על זה נותן ד״ר ברנפלד תשובה קצרה וברורה, כי „עיקר התנגדות התרבות העברית אל התרבות היונית היתה ב ה י י ם. אין ספק, כי תורת המוסר של היהודים מתנגדת מן הקצה אל הקצה אל הקולטורא היונית. מה שאסרה תורת משה נחשב בעיני ה מ ש כ י ל י ם היונים לענין חשוב לקולטורא לאומית, לדבר שבקדושה״.

כי עיקר כל קולטורא הוא בחיים ולא במות — הוא דבר מובן מאליו. ולזה אינה נחוצה כל "בקרת מדעית". אבל מדוע לא טרח בעל המאמר לבאר לנו את סבת הדבר: מפני מה נחשב כל מה שאסרה תורת משה בעיני המשכילים היונים — הלא המה שהחזיקו בתורת אריסטו רבם, אשר נוסדה גם היא על יחוד המצוי הראשון — לענין חשוב, לדבר שבקדושה?

היוצא לנו מדברי ד"ר ברנפלד בחלקו הראשון של מאמרו ע"ד שאלת הקולטורא: א) עיקר השינוי בין הקולטורא העברית והקולטורא היונית העתיקות נמצא לא ביסודי הדת, כי אם בתורת המוסר השונה מן הקצה אל הקצה אצל שני העמים האלה, ב) תורת המוסר היתה שונה אצלם, מפני שהתרבות היונית מתנגדת אל התרבות העברית. אכן כמדומה לי ש"תרבות" היא אך תרגומה העברי של המלה "קולטורא" הרומית, ובתתנו את התרגום במקום המתורגם נמצא כי הקולטורות היו שונות מפני תורות המוסר המתנגדות זו לזו, ותורות המוסר התנגדו זו לזו, מפני שהיו תוצאותיהן של קולטורות שונות, או בקיצור: הקולטורות היו שונות, מפני שהקולטורות היו שונות...

עד כאן—מה שנוגע להקולטורא העברית העתיקה, שד"ר ברנפלד מודה לכה"פ במקצתה, אם גם מיישב הוא אותה ברוחק. מכאן ואילך הוא בא בטרוניא עם הקולטורא העברית החדשה, רצוני לאמר עם "הציוניים הקולטוריים", אחרי שהקולטורא העברית בעצמה אינה במציאות כלל ואי אפשר אם כן לבוא בטרוניא עמה.

נשמע נא את טענותיו של הד"ר הנכבד, כיד הבקרת המדעית הטובה עליו.

"מה שאסרה תורה בנוגע לחקי המוסר אסור כעת בכל ארצות הקולטורא. במה תתיחד אפוא הקולטורא העברית עתה? מהם הם סימניה המובהקים?" ובכן מעמיד ד"ר ברנפלד את ההבדל שבין קולטורא וקולטורא על אחת, היינו, על ההבדל השורר בהשקפות העמים השונים במה שנוגע לחקי המוסר, ומכיון שההשקפות האלה—ובזה הוא רואה נצחונה של תורת היהודים—מתאימות בזמן הזה כמעט אצל כל העמים "הנאורים", אין עוד מקום לקולטורא לאומית בכלל. וגם מפני המשפט הפרדוכסי הזה אינו נסוג אחור הד"ר הנכבד העשוי לבלי חת. מודה הוא כי אך פתאים יוכלו לכחש במציאות לאומית גרמנית או צרפתית, אבל ההודאה במציאות קולטורא גרמנית או צרפתית מניח הוא גם כן לפתאים, המאמינים לכל דבר: "אנו מבדילים קולטורא אירופאית וקולטורא אסיאטית, כלומר יש הבדל גדול בין העמים החיים באירופא ובין עמי אסיא. אבל עמי אירופא נפלגו בלאומיותם (אחת), בשפתם (אחת ואחת), ולפעמים גם בדתם (אחת ושתים) ובחוקיהם (אחת ושלש) ובנמוסיהם (אחת וארבע)— ואולם קולטורא אחת תאחד אותם".

אם כן השפה, הדת, החקים והנמוסים וגם הלאומית המה אך "קוים ושרטוטים" אחדים, "אבל אין הפרטים האלה חשובים כל כך", ובבואנו לדבר על קולטורות העמים אסור לנו להשגיח בדברים קטני ערך כאלה שאינם מעלים ואינם מורידים.

ועד כה נתענו בשוא להאמין, ודוקא ע"פ ספרים לאלפים המלאים, "בקרת מדעית" ו"תמצית מדעית", ש"קולטורא" — הוא מושג מחובר, הכולל בתוכו את כל עשרו של איזו עם, החומרי, המוסרי והמדעי, את "סך הכל" של השתלמותו ההיסטורית. השפה, הדת, החקים והנמוסים וכאלה אינם אלא צורות של התגלמות הרוח, וברבות הימים נהפכות התוצאות האלה לסבות בפני עצמן, המושכות אחריהן תוצאות אחרות, ופועלות על הרוח" שגם הוא נכנע תחת חוק ההתפתחות. אכן חוק ההתפתחות אינו חוק של השתנות, ובאמרנו "שהזמנים משתנים ואנחנו עמהם", אין זה כי אם לסבר את האזן, כמו שמדברים אנחנו ע"ד השנויים הבאים בחיי החי והצומח לרגל הגידול; כמו שמשתוממים אנחנו לראות איך ש"הגדיים נעשו תישים", בעוד שהחוקר אינו רואה כל שינוי בין הגדי ובין התיש אלא במדת התפתחותם: התיש הוא גדי שכבר נתפתח, והגדי הוא תיש שעוד לא נתפתח כל צרכו.

מי הוליד את הרוח השונה אצל העמים השונים? איזו היא הסבה הראשית שגרמה את השינויים האלה? — השאלה הזאת שאלה נכבדה היא בפני עצמה, ולא פה המקום להשיב עליה, מפני שאין עוד כעת הצורך להמציא מחדש את אבק השרפה שנמצא כבר, ומסופק אני אם יגלה מי מאתנו אמיריקא חדשה. ע"ד השאלה הנכבדה הזאת דשו כבר רבים מחוקרי רוח העמים, וכבר בראו מקצוע ספרותי ומדעי הגון בענין הזה. כמובן, לא באו החוקרים להשקפה אחת בשאלה הזאת, כמו שלא באו עוד להשקפה פילוסופית אחת ע"ד החיים בכלל, ע"ד סבתם הראשונה ותכליתם האחרונה.

תהי נא השאלה הזאת לשאלה בפני עצמה, ויבקש לו כל אחד פתרונים לה לפי השקפותיו הכלליות ולפי נטיות רוחו, אבל בבוא מי מאתנו להוציא משפט, שבזמן הזה אין עוד כל מקום לקולטורא לאומית— אך צחוק יעשה לנו.

"יש לנו שפת עבר וספרות עברית. הבזה נמצא סימני הקולטורא העברית? גם לעם גרמניה יש שפה מיוחדת וספרות בפני עצמה. האין בשביל זה בספרותו מה שבספרות הצרפתים?"

שמעון ולוי אחים, זה אוכל ושותה וזה אוכל ושותה, הבזה נמצא את סימני האישיות של כל אחד מהם? ובכל זאת שמעון — שמעון, ולוי — לוי, ולא רק מפני שנקראו בשמות שונים, כי אם מפני שלכל אחד מהם יש נשמה מיוחדת, נטיות שונות וסגולות נפשיות שונות. אם לעם גרמניה יש שפה מיוחדת וספרות בפני עצמה ולעם צרפת ג"כ שפה מיוחדת וספרות בפני עצמה. — אין מזה מוכח כי הספרות האחת היא העתקתה של חברתה. "האין בספרות הגרמנית מה שיש בספרות הצרפתים?" זאת היא השאלה ששואל הד"ר ברנפלד. נפסע נא עוד פסיעה אחת קדימה: האין בספרות האנגלים מה שיש בספרות הגרמנים? האין בספרות האמריקנים מה שיש בספרות האנגלים? ובכלל, האין בספרות של עם נאור א' מה שיש בספרות עם נאור ב'? אם כן אין גם ספרות לאומית אלא שרק "השפה לאומית היא". הוי מעתיקים עניים ועלובים! גם אתם יגעתם לריק ולבהלה כלוחמי מלחמת הקולטורא העברית, העתקתם משפה לשפה, הרקתם מכלי אל כלי, ולבסוף הנה נודע הדבר: העתקתם מה שכבר יש אצלכם. הוי חוקרי ספרי העמים השונים! את מבחר עתותיכם הקדשתם ללמודי הספרות, ללמודי הלשונות, ללמודי הקולטורות השונות, ולבסוף הנה נודע הדבר: אך חלום אחד ראיתם, כפרעה המלך ע"ה בשעתו: לראשונה את שבע הפרות הבריאות ושבע הפרות הדקות ולאחרונה את שבע השבלים הבריאות ושבע השבלים הדקות. הוי ברנרדס בן בריתנו! חמלתי עליך ועל זמנך שהלך לאבוד גמור. כל ימיך הקרת ודרשת אחרי החותם המיוחד שלכל ספרות וספרות, ותלך לנוע גם על העמים הקטנים, על השוודים, הדנים והנורוגים, עמלת למצוא את שרש נשמותיהם עם כל נטיותיהן הדקות מן הדקות, ולבסוף נמצא, כי כל עמלך אך עמל שוא הוא, כי רוח זרעת וסופה קצרת, כי כל מה שנמצא באנגליה נמצא גם בנורוגיה, ורק לחנם העבדת את מוחך וכתות את רגליך לעבור ארחות ימים ומדינות רחוקות.

ובכל זאת מאמין ד"ר ברנפלד באמונה שלמה במציאות הלאומית הגרמנית, הצרפתית וגם העברית; ובזאת טועה הד"ר הנכבד, הדורש אך "בקרת מדעית" ו"תמצית מדעית", והוא בעצמו מבלבל את המושגים. הוא נשען על אמונתו בדברים הנובעים אך מן החקירה. במקום שיש כח טמיר ונעלם, ויד הבקרת המדעית קצרה מהגיע אליו, שם באה האמונה ושופכת את ממשלתה, אבל בענין מושגים הסכמיים אין מקום לאמונה, ובמקום שיש אמונה אין מקום לשאלות. מאמין ד"ר ברנפלד במציאות הלאמיות, אבל אינו מאמין במציאות הקולטורא הלאומית, מפני שבזה הוא מאמין ובזה אינו מאמין — האמונה היא תירוץ מספיק לכל השאלות. רק אם נשתמש הפעם במעט בקרת מדעית, נוציא משפט שלאומיותו של ד"ר ברנפלד לאומיות ריקה היא ותלויה על בלי־מה.

התחיל הד"ר ברנפלד בבירור המושג "קולטורא לאומית" וסיים במחאתו נגד ההתרפקות העורת על כל המנהגים המשובשים והנפסדים, ומאשים הוא את תלמידי נביאי השקר החדשים, המישנים את העם ומפילים עליו רוח תרדמה, בהקדישם ובהעריצם כל מנהג ישן אך מפני שישן הוא. והרבנים הידועים, המכירים את ישותה של הקולטורא העברית והמתכונים למרוד בה, עומדים וצווחים גם הם: השאיפה להתפתחות הקולטורא העברית מושכת אחריה בחזקה תיקונים הרבה, ואין לנו חפץ בתיקונים! ובכן נשמעות כעת במחנה ישראל שתי קריאות מתנגדות זו לזו, האחת מעיר ואם בליטא והשנית מעיר ואם במרכז אירופא — ירא אנכי, שהרבנים בחוש הריח שלהם עלו הפעם על הד"ר הברליני עם כל כחו להבקרת המדעית.

יש ויש עוד לדבר הרבה בענין הזה. אבל אל נכון עוד יענה הד"ר הנכבד דבר, ובכן אחכה... רק על אחת רוצה אני עוד להעיר. הד"ר הנכבד מיחס להציוניים תשובה קצרה כזו: אין העם צריך לחקירה מדעית. אפשר הוא ששמע תשובה כזאת מפי אחד הציוניים או גם מפי ציוניים אחדים; אבל לפי הבקרת המדעית אין הציוניות כשהיא לעצמה אחראית בעד כל ציוני.

העם צריך לחקירה מדעית — ובלבד שתהי מדעית!

ד"ר שמריה הלוי.

גלות בתוך גלות.

מאת

ד"ר ש. ברנפלד.

א.

כשם שלפעמים באה מגפה חמרית לעולם — מחלה מתדבקת ועוברת מאדם לאדם — אשר קשה לעמוד בפניה ולהזהר ממנה, כן באה לפעמים לעולם מגפה מוסרית ההולכת ומתפשטת בבני אדם, וזו קשה הרבה משל הראשונה. האדם — אפילו היותר פשוט בשכלו, אם רק אינו כסיל בהחלט — מכיון שיראה בעיניו את הסכנה הקרובה לבוא על ידי מגפה חמרית, יתן את לבו ויט את אזנו לשמוע בקול עצה טובה וישרה, למען ישמור את נפשו וירחק מן המחלה. לא כן בדבר מוסרי, כשהוא מתפשט בעולם. עדים לנו למשל אותם הפלגילנטים בשנות המאה הי"ד, או ההוזים והחוזים בשנות המאה הי"ז, או גם האנטיסימיטים שבימינו. נגד תנועה כזו אי אפשר ללחום בכח ההגיון והשכל הישר, בכח טענות צודקות ומופתים חותכים. מה שהוא בעיני כל איש חוקר ומבין סימן של מחלה מסוכנת, הוא בעיני הנגועים סימן של בריאות יתירה. חזון כזה נראה למורת רוחנו כעת גם בישראל. אנו רואים מחלה מוסרית הולכת ומתדבקת מאדם לאדם, לא מחלה שנולדה בגוף האומה, אלא שהדביקוה והרכיבוה בו מן החוץ. אנו עומדים מחרש תחת השפעת ברלין; אבל לא תחת השפעת ההשכלה הברלינית בכל תקפה ומעלותיה היתרות, כי אם תחת השפעת סופרים האוחזים מעשי הריקרנטים בידיהם, אשר מושבם בבית הקהוה בברלין ומצודתם פרושה על כל הקוראים שלא נתבשלו היושבים בתחום המושב ברוסיה.

החזון הזה בעצמו הוא ענין חשוב עד מאד. הוא מראה לנו אל נכון, עד כמה קשה לנו לעמוד ברשות עצמנו ועד כמה אנו שקועים בעבדותנו. עבד שמכרו רבו, אפשר שיש לו עוד תקנה, אם שואף הוא לחירות. ואולם עבד האוהב את אדונו ואומר: „לא אצא חפשי", הוא ישאר בעבדותו לעולם.

זה מאה שנה ויותר, אשר התקדמות עמנו היתה מושפעת, לפי דברת סופרים רבים, על ידי „ההשכלה הברלינית". בספרותנו העברית דרשו את ההשפעה הזאת לשבח או לגנאי, איש איש כפי מעלות רוחו והלך נפשו, אבל כלם הגדילו את ערכה יותר מדי. ההשקפה המוטעית הזאת היתה כענין „נכסי צאן ברזל" בספרותנו בזמן [illegible] את הטעות הזאת ולשרש אותה מארץ מטעה. על יסוד ההשקפה הזאת בנה סמאלענסקין את שיטתו המפורסמת, בקומו לריב בהשכלת ברלין ובבן־מנחם בהתלהבות נפלאה. אמנם כל הריב הזה באותה ה„השכלה הבוגדה" של בן־מנחם ותלמידיו לא היה בעיקרו אלא מלחמה ברוחים של רוח, שהרי על צד האמת לא היתה השפעתה גדולה כל כך מעולם, וככלל לא גברה על המון בית ישראל. מספר המשכילים ברוסיה ובגליציה, אשר נמשכו אחרי תורת הרמבמ"ן, היה מעט מאד בערך אל כלל האומה, ואפילו המשכילים האלה, אשר הטיפו לשם ההשכלה, בשבתם בין אחיהם במסבה עברית ומדברים אל אחיהם עברית, לא נגררו מעולם אחרי שיטת הטמיעה וההתנכרות לבית ישראל. כלל הוא בידינו, כי כל אדם הכותב עברית יש לו בדעת או בלי דעת חבה להסגולה הלאומית של עמנו, ואפילו אליעזר ליברמן, שהתמכר להשכלה הברלינית, לא נמנע בספרו „אור נגה" מלדבר משפטים עם שולחיו, על כי מתרשלים הם בחנוך הבנים והבנות ואינם מלמדים להם דעת השפה העברית.

אמנם התפאר סמאלענסקין כל ימיו, כי מדבר הוא משפטים עם אחינו שבמערב ודבריו נשמעים להם ועושים רושם גדול עליהם. ואולם כל היודע את טבע הענינים האלה לא יהיה מסופק אף רגע אחד, כי אין זה אלא הפרזה. היהודים שבמערב לא הבינו עוד עברית בשנות השבעים של המאה הי"ט, ואפילו המעטים, „השכלים הבודדות", אשר ידעו עברית לא קלטו אל מוחם את הענין המדובר, בהיותם רחוקים מהשקפת „השחר" ברחוק — מזרח ממערב. ואם קראו את „השחר", דלגו על הטירדות הארוכות בדבר הריב עם ההשכלה ועם בן־מנחם ותלמידיו. סמאלענסקין האמין כל ימיו, כי חכמי גרמניה נרתעים לאחוריהם מכח מופתיו והגיוניו, אשר כבר היו לאבן פנה בחקירתם ההיסטורית, וביחוד הרבה לספר על דבר הרושם שעשו דבריו על ר' אברהם גיגר, ראש הכופרים בקיום האומה הישראלית. נקח עכשיו את מה"ע לגיגר, אשר בו הודיע בארוכה ע"ד „השחר" ומעשהו בישראל, נקרא את דבריו בלי אותה ההתלהבות שהיתה לו לסמאלענסקין, אז נמצא, כי מה שהיה עיקר בעיני סמאלענסקין היה נחשב בעיני גיגר לטפל. גיגר הלל את „השחר" והודה בזכות קיומו, יען לעת עתה למורת רוחנו אין היהודים במזרח בקיאים בשום שפה חיה, ומן ההכרח הוא לפי זה,

להמציא להם השכלה ותרבות בשפ"ע. את משפטו זה, אשר בו השוה גינר את „השחר" ליתר כה"ע בישראל, אפילו עם „המאסף", זכרונו לברכה, הוציא כלאחר יד ולא האריך בו, שהרי היה לפי השקפתו והבנתו דבר מובן מאליו. ותיכף אחר זה נכנס בשקלא וטריא על אודות הני „מילי מעליותא" שנמצאו „בהשהר", כגון: מכתבי שי"ר לזקש ע"ד המזמורים שבתהלים וזמן חבורם, ע"ד איזו ערכים מספר „ערך מלים" לרפאפורט, או ע"ד פירוש למשלי כ"י, וכדומה מן המחקרים הארכיולניים והפילולוניים שעליהם יסכון הוקר מערבי.

זה הוא האופן אשר עשו דברי סמאלענסקין רושם על אחינו שבמערב, וכה הבינו את קטרונו על ההשכלה הברלינית. אלמלא נמצאו ב„השחר" גם חקירות מן המין הנזכר, בודאי לא היו קוראים בו כל עיקר; כי כך שומע אני תדיר את חכמי המערב קובלים על „השלח", שאין בו אלא פובליציסטיקא ושירים וספורים ושאר ענינים של „מה בכך". אחד מהם קרא על פי מקרה את ספר „פרשת דרכים" לאחד־העם, והאיש הזה הוא „אורתודוכס", נזהר במצוה קלה כבחמורה, אבל לא מצא להעיר על הדברים הנמצאים בספר הזה, אלא שה„לשון קדש" שבו אינה „מליצית" כראוי. ולא זו בלבד, אלא שגם הציוניים במערב, אשר רובם שמעו כבר את שם סמאלענסקין ושם „אחד העם" וגם יודעים הם במה פעלו, אין להם שום מושג על דבר תוכן דברי הסופרים האלה. כדי להבין לכל הפחות את התמצית הממשית של דבריהם, צריכים הם לדעת לא רק את התפתחות היהדות בהליכתה ההיסטורית, אלא גם תנאי ההשכלה וההתקדמות המוסרית של אחינו ברוסיה ופולוניה, באיזה אופן חנכו והשתלמו בדעת היהדות ובמדעים של חולין, איך באה בהם הרוח והתשוקה הנמרצה, לעזוב את חונם הצר ולהכנס אל החיים האירופאיים. כל המושגים האלה הם זרים להמערביים; הם אינם יודעים בצערם של הוגי־דעות בינינו, אשר בעמל רב ואחרי מלחמה פנימית ארוכה וקשה שחררו עצמם משעבוד דעות קדומות, ולפיכך אם יצאו לחירות הם באמת חפשים ובני חורין, לא כרוב משכילי אחינו שבמערב, שהם, אם שיטחבו ברגליהם את הכבל הארוך (למרות חפשיותם), או שהם מופקרים. להם יחסרו תמיד אותם הגעגועים, אשר חשים אנו להיהדות ההיסטורית, אפילו במקום שנריב בה ונתעצם לפרוק עולה מעל צוארנו. מטעם זה אין להם קשר אמתי עם היהדות.

עד כמה מוזרים המושגים האלה לאחינו שבמערב ראיתי לפני ימים מספר בעיני. נודע לנו, עד כמה העלה פתגמו של המשורר יל"ג: „היה אדם בצאתך ויהודי באהלך" שרטון בספרותנו העברית. איך שיהיה משפטנו על דבר העצה הטובה הזאת, להנהיג בחיינו הקולטוריים והמוסריים מעין „בוכהלטריא כפולה", הנה אין ספק, כי נמצאה בדברים האלה שיטה מסוימת, אשר בכלל היא תורת המתבוללים בארצות המערב, תורת „ה... בני דת משה", ולמאמר זה יש הדור אפיגרמי, אשר אותו נוכל לקלוט אל מוהנו בנקל, מאשר יכנסו אל לבנו הקירותיו העמוקות של אחד העם ומליצותיו השוטפות של סמאלענסקין. עם כל זה ראיתי ונוכחתי, כי בימים האלה, ימי התעוררות התנועה הציונית בברלין, פתח אחד הדרשנים הציוניים את דרושו בדברי יל"ג — מובן מאליו, כדי לחלוק עליהם — אשר כפי הנראה שמע אותם מפי אחד הציוניים המזרחיים. ובאסיפה זו, שהיו בה ציוניים ומתנגדי הציוניות, מחאו כף והריעו לקראת כל דבור ודבור, בין שהיה מחוכם ובין שהיה נבער, אבל החידוד של יל"ג לא עשה שום רושם. הבטתי בפני הנאספים; לרוב מצאתי פנים של אנשים פשוטים, ולא ראיתי בהם שום תנועה, שום התפעלות, שום הבנה. לא היה אף אחד שהבין את העוקץ השמור בפתגם ההוא.

הדבר הזה לא יפלא בעיני כל עיקר. רק אנו המזרחיים הננו על צד האמת יהודים. הקשר ההיסטורי לא נתק עוד בלבנו, אנו מרגישים גם את הניגוד הפנימי בין היהדות והאנושיות, ואפילו אם נביא את שתי השאיפות לידי פשרה והסכמה, נדע, כי אמנם נתפשרו ביניהן, אבל לא נתאחדו, ודבר שאין צריך לומר, כי השאיפה האחת לא תוכל להתגבר על השניה. אותו הרגש, „הקרע שבלב". מוזר לגמרי לאחינו שבמערב, יען כי כבר הספיק החנוך לאבד את השאיפה היהודית. בסתר לבם נמצא עוד איזה זכר להיהדות; אבל הזכר איננו רגש חי, איננו משפיע ואיננו מתפישט. כל מה שתתגבר האנושיות בלבם מתכווץ השריד הזה ומסתפק במועט. אין ספק לי—ועל זה מודים עכשיו כל הציוניים האמתיים שבמזרח, אשר בראשונה התנגדו למשפט זה — כי מספר הציוניים שבמערב, אשר עמדו על היהדות הלאומית מתוך הרגשה עמוקה או מתוך חקירה היסטורית, הוא קטן עד מאד. רוב הציוניים שבמערב הם אלו, שהבריהם הנוצרים דחו אותם, ולכן עמדו ויסדו להם חברה ציונית. במאורע זה הם מטעימים תמיד את שאיפתם הלאומית. אנו, המזרחיים, נוכל לשער לנו ערך הכרה לאומית כזאת. מה נאמר, למשל, אם נשמע את הצרפתים במדינת לותרינגן טוענים: רוצים אנו להיות גרמנים, אבל אלו מרחיקים אותנו, ולכן נשוב להיות צרפתים. אני מודה בדבר, כי אלו היה גדולי וחנוכי באופן כזה, אלו נתרוקן לבי כל כך מכל רגש עברי, אלו נתקתי כל כך לגמרי מהשפעת ההיסטוריה הישראלית. כי אז לא הייתי לציוני, ליהודי לאומי, בשעה שהברי בני העמים האחרים פורשים ממני. אז אפשר שהייתי לאדם שונא הבריות — אם אין בי די השקפה פלוסופית להתרומם על מאורעות כאלה—; הייתי יושב בתוך ארבע אמות של החקירה או הפלוסופיה או השירה הפיוטית, אשר מכל אלה לא ירשוני שכני הנוצרים. אני מכיר בטבע הציוניות המערבית. היא נוכחא אחרת של ה„חברותא" הנהוגה בארצות האלה. היהודי במערב איננו יודע עוד את האינדיווידואליסמוס העברי הזה; אי אפשר לו לחיות חיי פרישות ובדידות, אין לו הלך נפש והרגשה עמוקה, אי אפשר לו שלא ידבר. אין לו טבע מיוחד, חיים רוחניים מיוחדים, אין לו איכות, אלא כמות. עשרים יהודים ביחד הם לכל הפחות כמות חשובה; יהודי אחד בפני עצמו אינו כלום. בשביל זה שואפים הם להברות, לכנופיות, לאסיפות. וכשהם נדחים מקרב עם הארץ, הם עושים להם כנופיא בפני עצמם. מטעם זה אני מוצא את הציוניות במערב בתור דבר טבעי, בעוד שה„אסימילטור" הוא דבר בלתי טבעי. עומק רגש האסימילציה הוא באותה התשוקה לצותא ולהברה, ואיך יחיה האסימילטור חיי בדידות ופרישות?

ולפיכך, אפילו אם לא אודה כל עיקר בצדקת ריבו של סמאלענסקין ובטיב קובלנתו על ה„השכלה הברלינית", אשר איני מרגיש בתוקף עולה, בפרט אחד מצאתי בדבריו תועלת גדולה: על ידי התנועה הזאת קויתי לגאולה רוחנית, לגאולה מן הגלות בתוך גלות. בימים האחרונים חשבתי, שסוף סוף יתחילו בני עמנו ברוסיה ופולניה לכפור כל עיקר בהשפעת המערביים ולהכיר ולהבהין, כי אדרבה, המערביים הם הם שצריכים להשפעת המזרחיים. ובעוד שהראשונים מתפארים, כי בידם להביא קולטורא לארצות המזרח, הנה האחרונים מביאים בפועל יהדות לארצות המערב. וגם אמנם רואים אנו כי בארצות שפסקה השפעת המזרחיים (איטליה, דניה ושוודן), פסקו חיי היהדות. בכל אופן שהוא אין זה לנו אלא סימן של שפלות הרוח ומין עבודות מוסרית

ורוחנית, אם באים אנו לשעבד את עצמנו לאחינו שבמערב בעניני היהדות. לא שעלינו לדחות את אלו בשתי ידים; אם נלוו הם עלינו בימים האחרונים, עלינו לקבלם בסבר פנים יפות. אבל איך נתן, כי ימשלו הם בנו? כי יקחו הם בידיהם את ההנהגה הרוחנית של עמנו? נדמה נא בנפשנו, כי הגרמנים היושבים ברוסיה יאמרו לעשות את רינא למרכז הקולטורא הגרמנית, והם ישפיעו על כל האומה בגרמניה נופא — הישמע אדם להם? ולא זו בלבד, אלא שהשפעה זו, מלבד שאין בה כל שכר, היא קרובה להפסד. טוב ללמוד מן העמים בדרך ישרה ולקבל מהם מה שראוי לקבל, אבל לא באמצעות הוָרָקה מכלי אל כלי. טוב ללמוד מכל חכם ומבין, אבל לא מקוף המתחקה על מעשיו ועושה כמוהו. בכל ענין טובה המקוריות, הטופס הראשון, אבל לא החקוי, הציור הפוטונראפי.

היהדות שבמערב, בחסור לה כל מקוריות וכח של חיים, אינה יהדות, אלא תערובת של אתיאיסמוס (ומצד אחד של עבודה זרה) עם פטריוטיסמוס והידור חיצוני. ולכן יש לראות תועלת גדולה גם באותה התנועה הספרותית, שחדלה להתחקות על הספרות „היהודית" של המערביים והתחילה להיות מקורית, היינו, לבלי להעתיק כל שיחה קלה וכל הבל נדף מלועזית לעברית. אם הפצים אנו להיות אורתודוכסים — הלא לנו ישיבות ובתי מדרשים, רבנים ופרושים למדי. למה לנו האורתודוכסיה המגוהצה? האם צריכים אנו להפלוסופיה של הרב הירש על דבר „העדות והחוקים והמשפטים", אנו אשר יכולים אנו לקרוא בספרי הראשונים והאחרונים, אשר פתוחים לפנינו ספר „חובות הלבבות" ו„שני לוחות הברית", וכאלה מספרי־מוסר טוכים ורצוים? אם חפשים אנו בדעות—האם צריכים אנו להפלוסופיה של מטיפי גרמניה, לדרושיהם המיוסדים על איזה פסוק מקוטע? גם חכמת ישראל, אשר ימים רבים היתה מונופולין של חכמי המערב, פסקה כבר; עכשיו אינה אלא חיטוט באותיות בלות, חיפוש בבלויי־סחבות ואיבוק בעפר. על צד האמת אין בה חכמה ואינה כלל ח כ מ ת ישראל. חכמת עמנו היא חלק מחיינו הלאומיים. ולפיכך אין מן הצורך, שיהא המליץ העברי או החוקר העברי מוטל שמונה מאות שנה בקבר, כדי שיטרחו עליו חוקרינו. את העבר נחבב, יען הוא בסיס ההוה, יען נמצא בו הקשר של ההיסטוריה הישראלית. ואולם חכמת ישראל באמת היא זו המרחיבה את דעת עמנו ומגדילה את רכושו הקולטורי, אשר תאחד את כל הכחות הספרותיים של עמנו, את החקירה המדעית עם הספרות הפיוטית. הראיתם מימיכם חוקרים גרמנים אשר יחליטו כי הספרות הגרמנית פסקה עם ה„ניבולינגן"? הם חוקרים בשרידי הספרות העתיקה, מפני שהם חלק של הספרות בכלל. על ידי התנועה המקורית ברוסיה נתעוררה לפי זה התקוה לתחית הרוח בכל הפרטים, שעל ידה תבנה גם הספרות המדעית של עמנו ותהיה חלק של הספרות הלאומית, ספרות אשר תשפיע על החיים, והחיים ישפיעו עליה, אשר תהא נזונית מן העם, והעם יהא נזון ממנה.

למורת רוחנו אנחנו מוצאים כי התקוה הזאת לא באה ולא נהיתה. לעמנו יחסר הכח להשתחרר מן השעבוד הרוחני, משעבוד הגלות בתוך גלות, שהוא קשה הרבה גם משעבודנו לעמים אחרים. ההנהגה הרוחנית נתונה ביד אחינו שבמערב שאינם יודעים את רוח היהדות. ואולם גם גורלה של ספרותנו כך הוא; אי אפשר היה לה שתתפתח מאליה ומתוך טבעה, כי כמעט שהתחילה להשתרש בעם, וכבר כבשוה והטביעו עליה עבדות רוחנית ונתנו את הקולר בצוארה.

(עוד יבוא).

בארצות המערב.

ט.

הראשון אשר רמז על הקשר הנפלא, שבין מאורעות ההיסטוריה הישראלית בשנת 1492: בין גלות היהודים מספרד ובין גלוי ארצות אמיריקא, היה החוקר צונץ. על הדבר הזה עמדו כמה היסטוריים מבני ישראל, אשר מצאו בו כעין השגחה פרטית. צדקה עשה האלהים עם ישראל, כי באותו זמן שגלו רבבות אלפי ישראל מעל אדמת ארץ מולדתם והלכו באשר הלכו לבקש מנוח לכף רגלם, באותו זמן נתן בלב איש כביר — ודוקא בספרד — לבקש ארצות חדשות, אשר בימים הבאים ימצאו בהן היהודים מנוס ומפלט מלחץ אויב.

אין מן הצורך לדרוש סמיכת הפרשיות בתולדות עמנו, כי מאורעות כאלה רבים הם לא רק בהיסטוריה הישראלית, אלא גם בהיסטוריה הכללית. ואולם גם בלי זה נראה לשמחת לבנו, כי עתידות טובות ונכבדות צפונות לעמנו במדינות הרחוקות האלה מעבר לים: טובה חמרית ורוחנית. לפלא בעיני, כי עוד לא נסו אחינו את כחם, להביט על המאורע הזה מצד מצבו הרוחני: ליסד מרכז לאומי באמיריקא, לא במובנו הציוני, אלא על פי מצב עמנו בימינו אלה. בכל ארצות המערב אין אני מוצא מקום מוכשר לקיום היהדות כארצות הברית באמיריקא.

מספר היהודים במדינות האלה הולך ומתרבה משנה לשנה, ומה שהוא העיקר בעיני: מספר היהודים מרוסיה ומפולניה (ילידי רומניה וגליציה נוכל לצרף לחשבון זה) הוא גדול עד מאד. כמעט שיגדל מספרם כמספר כל היהודים בגרמניה. בנוגע למצבם החמרי אין ספק לנו, כי נוסד הוא על בסיס נכון ובטוח, וזה תלוי בתנאי התפתחות העם היושב שם. אין בארצות הברית של אמיריקא „מסורת אבות" כזו שנמצא בגרמניה; אין כת אצילים הולכי בטל ושונאי העבודה, אשר לעומת זה הם חפצים בשררה ובכל משרות הממשלה המכבדות את בעליהן. באמיריקא הדבר להיפך. אוכלי לחם חוקם מקופת הממשלה אינם עומדים במדרגה סוציאלית גבוהה, ולעומת זה גדול כבוד הנהנה מיגיע כפיו, אשר ברוב עבודתו וכשרון המעשה יגדל ויתעשר. אין שם כת של אנשים יושבים על חרבות ארמנותיהם ומתגאים ביחוסם; אין שם אצילים שירדו מנכסיהם ומחזקים מעמד באופן מלאכותי. במקום כזה אפשר הוא, כי תראה זעיר שם זעיר שם השנאה לישראל, כאשר שמענו כבר כמה פעמים; אבל אי אפשר הוא שתהיה שם לשיטה מדינית, כאשר היתה כבר בכמה מדינות של גרמניה ובראשן בממלכת פרוסיה.

למצבם החמרי של אחינו בארצות הברית מתאים גם מצבם הרוחני. אמנם שמענו כבר, כי דואגים רבים מסופרינו על קיום היהדות באמיריקא. ואולם הדאגה הזאת צודקת רק על פי השקפה אחת: אם חושבים אנו, כי היהדות המצויה בתחום המושב ברוסיה ובערי גליציה, היא היהדות ההיסטורית, וכל המשנה ממטבע זו אין לו עוד חלק ונחלה בישראל. ואולם אם נתרומם להשקפה אחרת, הנה נראה, כי היהדות הולכת ועושה חיל באמיריקא במדה מרובה — מה שלא נראה ולא נמצא בארצות מערב אירופא. אם יאמרו לנו, כי בני הנעורים באמיריקא שוכחים שפ"ע או כי לא ילמדוה כל עיקר, הנה לא ראינו עוד, כי רבתה דעת השפה הזאת בארצות אירופא המערבית; אבל לעומת זה נראה, כי באירופא כלה לא יוציאו סכומים גדולים ועצומים כאלה על הרחבת דעת היהדות ויתר עניני האומה הרוחניים (מלבד מה שינדבו על מעשה הצדקה והחסד), כאשר יוציאו בעיר ניו־יורק בלבד. לפני זמן מה נוסד שם אוצר־ספרי עברית וחכמת היהדות בשפות אחרות; קרוב לזמן ההוא נוסד בית כזה גם בבירת גליציה. כמעט בעת אחת באו לידינו שני מכתבים, אחד מלבוב והשני מעבר לים. בראשון בקשו מנהלי הביבליותיקא העברית, כי ישלחו להם ספרים במתנה, ובשני שאלו רשימת ספרים, למען יקנו אותם בכסף מלא. המאורע הקטן הזה, שכשהוא לעצמו אינו כלום, מעיד על ההבדל העצום בין אירופא ואמיריקא.

רגילים הם — וביחוד בגרמניה — לדבר על אודות אמיריקא בלזות שפתים: היא „ארץ המטבע", וכל בן אמיריקא ישתדל רק להרבות עשרו. אמנם לא ראינו ההיפך מזה גם בגרמניה, ורק שבאמיריקא מקבל הכל —

כטבע הארץ הזאת — צורה של דבר מפליא ונהדר, ובאירופה סובב כל החשבון על עסק של פרוטות. מעבר לים הוא חזון רגיל שינדב אדם סכומים עצומים להרחבת החכמה והמדעים; או שאיש פרטי יבנה על חשבונו אוניברסיטא שלמה וינדב הון גדול לצורך החזקתה. ואולם באירופא על הממשלה להוציא בחזקה את הסכומים הנצרכים ביותר לענינים רוחניים, וכל זה בקמצנות גדולה ובדקדוקי עניות. כזה נראה גם ביחוס הקהלות העבריות באמיריקא. אם לא נתנה ממשלת פרוסיה, למשל, יפוי כח בידי שלטן הקהלות, להוציא מידי החברים את המס השנתי בחזקה — כמה היו מנדבים מאליהם? ואפילו כי יש יפוי כח כזה בידי הקהלות, איך הן הולכות ומנוולות! גם הקהלות היותר עשירות באירופא מה הן עושות להחזקת היהדות? ממנים להם רבנים, חזנים, שוחטים, שמשים, קופה של צדקה, אשר בקושי יוציאו ממנה איזו פרוטות לעני בשעת דחקו, בית חולים כעין „הקדש" וכדומה; ולעומת זה צאו וראו את הסכומים המפליאים שינדבו עשירי אמיריקא מאליהם בלי שום הכרח וכפיה לצרכי בתי הכנסת, לבתי חסד, לענינים רוחניים. חברות „בני ברית באמיריקא" אספו בחמש שנים לערך עשרה מיליון מארק בשביל עניני צדקה (שהרי עניני בתי הכנסת וצרכיהם אינם מוטלים עליהן). אדם אחד עמד ויסד ביבליותיקא עברית וכבר העשירה באלפי ספרים טובים. בברלין יושבים על המשבר זה כמה שנים, ליסד ביבליותיקה כזאת, ואחרי עבודה קשה והפצרות מרובות אספו כבר איזו אלפים ספרים, אשר רובם בלויי־סחבות.

בברלין נמצא „בית מדרש לחכמת היהדות", אשר ידי אחינו „הנאורים" יסדוהו להרחבת היהדות הנאורה. וזאת לדעת, כי נוסד הבית הזה לפני שלשים שנה בערך, בעת אשר היו אחינו בגרמניה שלוים ושאננים והפרנסה היתה מצויה ועושר היהודים גדל במאד, באופן שלא היו מטופלים בצרכי צדקה אחרים. ואולם עד היום הזה אין הבית עומד עוד על מכונו, ועניותו מנוולתו בכל הפרטים. אכן הנה נוסד בית כזה לפני חמש ועשרים שנה בעיר סינסינטי באמיריקא על ידי הרב הנודע וויים. וכאשר מלאה שנה אחת לפטירת הרב הזה, נאספו מוקיריו ומכבדי שמו לעשות אזכרה לנשמתו, ונמנו וגמרו ליסד את בית המדרש לרבנים על בסיס עומד וקיים, שלא יהא תלוי בנדבות החברים. לצורך זה נחוץ להם סכום שני מיליון מארק בערך, ותיכף ומיד אספו את רביעית הסך הזה. ואולם „בית מדרש לחכמת ישראל" בברלין משמיע על השקלים זה כשלשים שנה, ועוד לא קבץ סכום של מאתים אלף מארק, וקיום הבית הזה תלוי ועומד בנס.

בימים האחרונים שמו חברות „בני ברית" בגרמניה את לבן למצב אחינו העניים בגליציה ורומניה. בקיץ שעבר שלחו ציר מיוחד לאמיריקא לקחת דברים בזה עם חברות „בני ברית" אשר מעבר לים. הנה מונח לפני דין וחשבון של ההשתדלות הזאת, ולא אוכל לכחד, כי בקראי בו נמלא לבי גיל ושמחה מצד אחד ועצב מצד השני. שמחתי לראות הרחבת הדעת השוררת באמיריקא, איך הם נועצים שם ומה הם עושים. אין כאן המליצות הרמות השגירות באירופא; האמיריקני הוא אומר מעט ועושה הרבה, ימי מזונו עושר, הוא עושה בסדר ובחשבון. ומזון שנכנס לאיזה עסק של צדקה, שוב אינני מקמץ בפרוטות. ואולם אצלינו באירופא — נשיאים ורוח וגשם אין! אומרים, כי מיום שחי אדם על האדמה, לא נדב עוד איש סכומים עצומים כאלה שנדב הברון הירש. ואולם היכן פעולת הנדבה הגדולה הזאת? איזו בתי ספר בגליציה, אשר בהם פטר את הממשלה ואת הקהלות מלצאת ידי חובתן, איזו לשכות של שנוררות בכמה ערים — וזה כל הדבר. פעולה ממשית לא תצא לעולם מן הצדקה הזאת. אלו היה אמיריקני מקבל על עצמו את שכלול הקולוניות העבריות בפלשתינא, כי אז בלי ספק היו עומדות כבר על תלן. נדיב אמיריקני אינו מתרגש ומתפעל ומתלהב הרבה, אלא הוא חושב ומעלה הכל בחשבון. גם לא ישים אמון באיזה פקיד ומנהל, אשר יוליכהו שולל כמה שנים. ואם גם יכשל פעם אחת באדם שאינו מהוגן — בשביל זה לא ימהר לנול מעליו את „הצרה" הזאת, אלא יתחיל מחדש, כדי לתקן את המעות. ענין עזיבת הקולוניות מצד „הנדיב הידוע" הוא מגונה כל כך, שבמתכוון אני מסיח דעתי ממנו. כל זה הוא פרי מעשה הצדקה באירופא המלאה „אידיאליות"; ואולם באמיריקא „המטריאליסטית" לא יארע כזה.

וחברות „בני ברית" לא השיבו את פני אחיותיהן בגרמניה, אלא הודיעו להן, כי מתישבות הן בדבר, בשביל שלש צרות באו על אחינו בבת אחת; הרעב בנגב רוסיה, עניות אחינו בגליציה, וגלות אחינו ברומניה. ואולם אם יתישבו בדבר, בודאי יעשו דבר ממשי ועומד לדורות. נפלא לראות, באיזה אופן הם מיסדים ענינים שבצדקה. אם הציעו לפניהם דבר חדש, אשר ימצא חן בעיניהם, אז יחליטו באחת האסיפות: כל חבר עליו להביא כך וכך קצבה נוסף על מנהו הקודמת — והם מביאים! לחברות „בני ברית" נספחות גם „חברות הנשים", חברת „בני חורין של ישראל", אשר יש להן תכלית קולטורית: הרחבת דעת היהדות, לצרף וללבן עניניה ומושגיה. בגרמניה יש לנו גם כן חברות כאלה, ואולם מה דלות וריקות הן! על צד האמת אינם אלא ענין של קבצנות ומעט של שמחת הרקוד. החברות באמיריקא הן מרהיבות עין ומשמחות לב.

ולפיכך, כל עוד שאין לנו מרכז רוחני בארץ אבותינו — אל תהא אמיריקא קלה בעינינו! שם חדל כבר העפוש והשעמום הנוהג בכל קהלות ישראל שבאירופא. דבר גדול וחשוב יוכל לפי שעה לצמוח רק שם ושם יעשה פרי תנובה.

ש. ב"ד.

השקפה על דברי המדינות.

(השלום בחינא. – מבוכת גרמניה. — בריה בין גרמניה ואנגליה. — יחוס דעת הקהל לאחוה זו. שאיפת אוסטריה להכנס לחינא. — דעת הקהל באונגריה. — מצב הענינים בפרלמנט האויסטרי. — החוקים נגד החברות הדתיות בצרפת. — מצב הענינים בספרד. — תמורת הממשלה בסרביה.)

ממלכת גרמניה נכרה במלחמה על חינא וצבאותיה עומדים בארץ, ובכל זאת היא אָצה ומבקשת שלום; ולעומת זאת מתנהגת ממשלת חינא הנכנעה והנכבשה בעצלתים ותהתל בחכמי יועצי גרמניה. בכל יום ויום נשמע בכה"ע המקבלים השפעה מצד השר בילאָוו: כבר קצר כח הסבל; אם לא תמהר ממשלת חינא לקבל עליה את כל תנאי השלום, שהרצינו לפניה, אז נצוה לשר המצביא שלנו, כי יוסיף להתגרות מלחמה. ואולם בכל יום ויום מבטיחה ממשלת חינא, כי מקבלת היא עליה את כל תנאי השלום, וכל אשר יאמרו לה תעשה. וכאשר יעמדו על דבריה והבטחותיה, יוכחו, כי אך לצון המרו שריה ויועציה להם. גדולה היא ממשלת חינא בכח כשרונה: להשתמט, להבטיח בלשון דמשתמע לתרי אפי, לרמז בלט ולדבר בחשאי. היא יודעת אל נכון, כי ממשלת גרמניה נחפזה לצאת מן הארץ, וקשה לה העכוב הזה; גם יודעת היא כי אין ממשלות אירופא בעצה אחת אלא למראית־עין, ואולם כדי להוציא מיד חינא איזה דבר בחזקה אין יפוי כח לממשלת גרמניה. יודעת היא זאת, ולכן היא מקניטה את הדפלומטיה הגרמנית ומצערת אותה בדברים, בעוד שלממשלת גרמניה אין אלא בקשה אחת: הלואי ונפטר מן הצרה הזאת!

אומרים, כי מצב הענינים הסבוכים האלה הביא את ממשלת גרמניה ליד כך, לכרות בסתר ברית עם ממשלת אנגליה. יש רגלים להשערה זו, ובלי ספק יש בה קורטוב גדול של אמת. ואולם מה ענין הברית, אשר כרתו שתי הממלכות האלה ביניהן? הנסיון הורה, כי לכל ברית מדינית בימים אלה אפשר רק צורה שלילית, אבל על ענין חיובי אי אפשר לעשות קשר מדיני. כזה ראינו גם בברית המשולשת בין גרמניה ואוסטריה ואיטליה. כל זמן שפחדו שלש הממלכות האלה לנפשן, פן תתגרה בהן ממשלה אחרת מלחמה, היה הקשר אמיץ ביניהן, כי תעזור אשה לרעותה לעת הצורך; ואולם בענין חיובי לא היה ממש בברית הזאת. באיטליה, למשל, מרננים כבר כמה מדיניים אחרי הברית הזאת ושואלים: מה הועילו חכמי הדפלומטיה

האיטלקית בתקנתם? אנו נכנסנו לברית מיראתנו את ממשלת צרפת הרוחקת את רגלינו באפריקא. ואולם מה הרוחנו? הריפובליקא הצרפתית תקעה מושכה בטונים, ועכשיו היא לוטשת עינה גם על מרוקו, ומי מוחה בידה? כעין השאלות האלה שואלים גם בגרמניה, וביחוד מצד „הלאומים הקנאים", שונאי „אנגליה הנבלה"; יחוס ממשלת גרמניה לאנגליה הוא להם כקוץ מכאיב.

גם באוסטריה נעורה הפעם הממשלה משנתה ותובעת „את חלקה" בחינא. מובן מאליו, כי גם הממשלה הזאת אינה חושבת חלילה לרשת משכנות לא לה, ורק כל חפצה הוא לבצר מקום למסחר המדינות. זהו הפזמון בפי כל העמים, אשר באו לחינא לרשתה. ואולם אם כך היא מנויה וגמורה בסוד ממשלת אוסטריה, הנה ממשלת אונגריה מוחה בידה, ואם כי לא השמיעה עוד דעתה בפירוש, הנה אין שום ספק, כי אין דעת הקהל באונגריה נוחה מזה. יש טעמים שונים בדבר, והעיקר הוא, שעם אונגריה יחפוץ למעט בכל האפשר את השותפות שבינו ובין אוסטריה. הנה הם אומרים, לבצר מקום למסחר המדינות בחינא — מסחר של מי? ידוע הוא, כי שתי המדינות מתחרות זו בזו, ומה שמביא תועלת להאחת מזיק להשניה: כל אחת ואחת חפצה להבנות מחרבנה של רעותה. אונגריה תסכים להצעה זו רק בתנאי, אם תדע, כי כל הריוח יהיה שלה, כאשר הסכימה בתנאים כאלה לבנין מסלות הברזל בבוסניה והרצוגווינא. מטעם זה חוששים גם באוסטריה לדבר הזה ותוהים: ממה נפשך, אם לא תסכים אונגריה להצעה זו, הרי אין כלום, ואם תסכים, אז כל נתח טוב יעלה בחלקה, ואנו באוסטריה נגרם את העצמות. איך שיהיה, הנה קשה לנבא מראש, אם יבוא ועד המדינה באוסטריה בכלל לידי החלטה מעשית, שהרי לעת עתה אין אנו יודעים, מה תהיה אחרית הסכסוכים הלאומיים שלא חדלו עדיין. אם הפצים הטשיכים לוותר מה משלהם, באים הגרמנים הרדיקלים ונחרים בהם - וכן להפך. מספירות „הקרובות למלכות" באות שמועות מפחידות על דבר תוצאות הסכסוכים כאלה.

ובצרפת עוד הם נדונים בענין החוקים נגד החברות הדתיות. עכשיו נוכחו כמעט כלם, כי רוב הכהנים וההגמונים הקתולים אינם מוחים כל כך בידי הממשלה, לחוק חוקים מגבילים נגד החברות האלה. ואם מוחים, יעשו כזה רק מפני הנמוס, ומשום „מה יאמרו הבריות". בריסון ספר כמה מעשים מבהילים, אשר הודיע לו אחד ההגמונים מהתנהגות החברות האלה. ביחוד רבתה הצעקה על דבר חברות הנזירות, אשר בידיהן נתנו עניני החנוך לבנות ובקור חולים. בתי הספר לבנות בידיהן, ובכה השפעתן המרובה הן מסיתות את בנות האכרים, שתבאנה להסות בצל כנפיהן. וכשהן באות לבתי הנזירות הן עובדות עבודת פרך עד שש עשר שעות ביום בעד פת להם ובגד עדים ללבוש. מטעם זה העשירו החברות האלה מאד, ותעשינה רכוש גדול. ההגמון ספר, כי פעמים אין מספר הלכו הנערות לקבול באזני הכהנים על הנזירות, אבל קשה היה לריב את ריב העלובות ולהוציא לאור משפטן. רוב החוקים נתקבלו כבר בועד־העם, ואין ספק כי יקבלו גם את השאר. בכלל אנו רואים, כי מעת אשר סר צל נשיא הריפובליקא מן הישועיים נהלש כחם ואינם עומדים בקשרי מלחמה נגד הממשלה.

ובממלכת ספרד שוררת דממת השקט — דממת מות. אין עוד קונסטיטוציה בארץ, אין חוק ומשפט כי אם עריצות ותקיפות מצד המצביא הגינירל ווילר. הגיעו כבר הדברים לידי כך, שגם רבים מן הקונסרווטיווים אין דעתם נוחה מן המעשים האלה. סילווילא, אחד מראשי המדברים של הקונסרווטיווים, חוה בפירוש את דעתו, כי הגיעה השעה להממשלה הנוכחית להתפטר מפקודתה, שהרי בכח החרב לבד אי אפשר למשול. סילווילא זה היה ראש הממשלה ונתפטר ממשמרתו, יען למרות חפצו מנתה המלכה כריסטינא את ווילר למצביא חיל מדריד. כפי הנראה ידעה מראש, כי נשואי בתה — אשר אמנם גם סילווילא הסכים להם — יהיו לחגא לכל הקהל והעם יתרגש ויסער, ולכן הקדימה רפואה למכה. ואולם סוף סוף קשה הרפואה הזאת אפילו מן המכה, ואם תוסיף הממשלה ללכת בקרי עם כל העם—אחריתה מרה. אומרים כי גם המלכה נוכחה כבר, כי טוב להתיר מעט את הרצועה, וימי הממשלה הנוכחית ספורים.

ובמדינת סרביה באה תמורה בממשלה. אחדים מחבריה נפטרו מעבודתם ועל מקומם באו חדשים, רדיקלים, וביניהם הד"ר מיכאל בוייטש, איש בעל כשרונות טובים ואדם הגון ביותר, אשר מעולם לא שלח בבזה את ידיו. מות המלך מילאן הקריב עוד יותר את לב הרדיקלים אל המלך אלכסנדר, שהרי עכשיו אינם יראים, שמא יתפוש מילאן עוד הפעם את רסן הממשלה בידיו להונות אותו, כאשר עשה כבר פעמים אין מספר. לעומת זה, כל החושב, כי עתה תהיה מנוחת השקט בארץ, אינו אלא טועה. הרדיקלים לא יצלחו לממשלה, ובכל פעם, אשר יעלו לגדולה יבואו בעקבם סכסוכים ואי־סדרים.

בְּרוּסְיָה.

כנסיות ישראל ברוסיה נתנסו בשנים האחרונות בנסיונות קשים ומרים, ואולם בימי הסתו האחרון רבו המצוקות מכל אשר היו לפניהן. בכל מדינות מערב רוסיה (תחום המושב) עומר ומתמיד עדיין הקפאון בעולם המסחר ובכל מקצעות האינדוסטריה; מיום ליום תגבר העניות, ובתי מסחר רבים ומפורסמים כבר היו לשמה. ולמלאות סאת הרעה, היתה גם השנה הזאת שנת בצורת בכל פלכי הדרום, אחרי הרעב בשנה שעברה. באותן המדינות אשר מהן הוציאו בר לכל אפסי רוסיה, במדינות פודוליה, בסרביה ורוסיה־החדשה, רבו עתה נפוחי רעב, וצעקת הרעבים עלתה לפני הנדיבים בעלי היכולת המעטים באודיסא ויתר הערים הגדולות, והם עושים כל מה שבכחם לתת לחם לרעבים, לכל־הפחות עד ראשית ימי הקציר. הן אמנם הרעב הוא מכת מדינה, והוא נוגע גם ליתר האזרחים, ובפרט לאכרים עובדי אדמה, ואולם האנשים האלה יש להם אפוטרופסים טובים; הממשלה קצבה עשרות אלפי אלפים לקנות תבואה למזרע השדות ולהספקת מספוא למאכל בהמות עד הקציר; קהלות־נבחרים מטעם בעלי הקרקעות הגדולים עם הקטנים, אשר להם נתנה הממשלה כר נרחב לפעולה בעניני הכלכלה, פתחו אוצרותיהם המלאים בר, להספיק צרכי האכרים כפי מדת היכולת, ומדת צדקתם נוגעת גם להתושבים העניים בהכפרים והערים הקטנות. אבל מכל הצדקה הזאת אינם נהנים עניי היהודים, אשר חדלה מהם כל פרנסה זה שנתים, כאשר אפס כל משא־ומתן בתבואות השדה, וכן אין גם לבעלי המלאכות כל מקום להשתכר, והם צפוים למות־רעב, כי אין סועד אותם מן המפקחים על העזרה הכללית, וגם בשיורי הסכומים של מס הבשר לא יתירו להם להשתמש לצרכי להם לרעבים, כי אם בקושי גדול. ועדי־תמיכה לרעבים נוסדו בקישינוב ובאודיסא, ומפיהם אנחנו יודעים, כי מכל פלכי בסרביה נתכה חמת הרעב על גליל אורהיוב. כשלשת אלפים בתי אבות רעבים נמצאים

בגליל ההוא ובגלילות פלכי חרסון הסמוכים להם. להחזיק בתי־תמחוי בכל המקומות האלה, בכפרים ובערים הקטנות, דרושות הוצאות כארבעת אלפים רובל לחדש, וביד הועדים לעת־עתה כמעט שאין כל. נוסף על זה, רבו עתה גם חללי הקור, ובעשרות כפרים אין נחלת ואין עץ לחמם את בשר האומללים. קשה עלינו לחשוב כרוכלא את כל הכפרים והערים הקטנות, אשר שם הגיע אסון הרעב למרום קצו; עלינו רק להעיר, כי גדלה הרעה בשנה הזאת מן השנה שעברה. אז הקיפה הצעקה את כל ישוב ב"י בגבולות ארצנו ומחוץ לגבולותיה עוד בראשית ימי החרף, ותהי עת לאנשי המעשה להִוָעד ולחשוב מחשבות, איך לסדר את מעשה הצדקה ואיך לברר תכנית פעולתה בכל פרטיה; ואולם בשנה הזאת לא נשמעה שועת הרעבים בלתי זה עתה. בין כה וכה וימי האביב הנה ממשמשים ובאים, ולאחינו עובדי האדמה בהקולוניות אשר בבסרביה, בפלך חרסון וברוסיה־החדשה אין כל; לא תבואה למזרע השדות ולא מקנה לעבודה בשדה, כי תם המספוא והשחת, והיהודים האכרים היו מוכרחים למכור את מקניהם בלא־מחיר. בשנה שעברה הוכיחו יהודי רוסיה, כי צדק ההמון במשפטו לאמר: העני הוא בעל הצדקה, כי נפשו יודעת את נפש אחיו האביון. כמאה וחמשים אלף רו"כ הוציאו יושבי קהלות רוסיה בשנה שעברה, בכדי להחיות את נפשות הרעבים; כל זה היה באותו השנה אשר הקריזיס הכתה את רובי האמידים, שהם באמת הראשונים תמיד להתנדב, ותחלק להן מכות אשר מהן לא יוכלו להרפא בימי שנים רבות; אחינו בחו"ל (מלבד מעטים יוצאים מן הכלל) עמדו מנגד. תקותנו, כי היד הנותנת לא תלא גם בשנה הזאת, והעסקנים החרוצים, אשר עבדו באמונה בשנה שעברה, יתעוררו שנית לתמוך ביד אחינו הדרומיים, אשר רבים מהם היו אנשים עובדי אדמתם בזעת אפם, והם זקוקים לעזרה בימי האביב לבעבור היות להם למזרע שדותיהם ולקנין בהמות לעבודה עד לימי הקציר הבא.

בשעה שאנחנו כותבים את הטורים האלה, כבר נכנסו ראשי כנסיות חובבי ציון לאספה כללית ע"ד תקון מצב הפועלים והקולוניסטים בארץ ישראל. בגליון הבא תעלה לנו לתת לקוראינו דברים שלמים בדבר תוצאות האספה ההיא והחלטותיה; ואולם לע"ע נודיע, כי ביום 5/19 פיברואר נכנסו לאספה מוקדמת חברים אחדים מהחברת תומכי הישוב בארץ ישראל בלשכת הועד אשר באודיסא. בתוך הקומיסיה הזאת, שנמנתה להכין את תכנית העבודה להבאים אל האספה הכללית נבחר ליושב ראש ה' מ. י. דיזענהאָף, וחברי הקומיסיה הם: ה"ה א. גינצברג והאגרונום זוסמאַן, מבקרי המושבות בארץ ישראל, ח. עטיננער, ב. עפשטיין, א. ג. דרויאנאָוו, האגרונום לו־בארסקי, ב. גאָלדבערג מווילנא, ע. חארלאפ, ס. אסטא־שינסקי, מ. ניסין, י. נאראדיצקי ומ. סמיעלאנסקי. הקומיסיה הזאת נבחרה מטעם הועד הראשי ביום 14/27 יאנואר, לברר השאלות העומדות על הפרק. החמשה הנמנים בזה לאחרונה באו מארץ ישראל בתור צירים שלוחים מאת הקולוניסטים והפועלים עובדי האדמה בארץ ישראל. חברי הקומסיה, אשר מלבד צירי עובדי האדמה הנזכרים היו רובם בעצמם בארץ ישראל, דנו על כל פרט ופרט בכובד ראש, וביחוד ע"ד המושבות שנכנסו עתה לרשותה של חברת יק"א, ובאו לידי החלטה: להציע לפני הועד באודיסא, כי ישתדל לפני הנהגת חברת יק"א, שתסכים ליסד אורגניזציה בארץ ישראל, אשר בראשה יעמדו באי־כח הקולוניסטים הנתונים עתה תחת הנהגת יק"א וחברי הועד באודיסא, וכלם יחד יקימו תכנית וערך לעבודת תקון־הסדרים, עבודה דרושה לחפצי הישוב. להוציא אל הפועל את התכנית של התקונים הדרושים ישתמשו בהסכומים שמסר הנדיב עדמונד ראָטהשילד לבעלי יק"א בקבלם עליהם הנהגת המושבות. באספה הזאת נשאו ונתנו גם ע"ד השאלה: עד כמה יש לחשוב את מכירת היינות מן המושבות בארץ ישראל למכירה בטוחה בשוקי מכירת היינות. ה' לובארסקי וה' עטיננער, שהם אגרונומים מלומדים ביחוד בעבודת הגנים והכרמים, הציעו תוצאות השקפותיהם לאמר: א) התכונה הגיאוגראפית של ארץ ישראל טובה מאד לתוצאות היין למכירה בשוקי העולם; ב) יינות ארץ ישראל כבר קנו להם שם טוב על פי הבחינה, ומכירת היין הנאסף מן הכרמים, שבין כלם לא יכילו יותר מאלפים הֶקטאר בכל שטחם, בטוחה בלי כל ספק. בהמשך המשא ומתן נתברר, כי אם היו עד היום מכשולים רבים בעסק היין הבא מארץ ישראל, והמסחר בהם עוד לא פרץ כל צרכו והיינות עוד לא נתפשטו במדינות שונות, שבשביל כל זאת לא יכלו גם הקולוניסטים לקבל עוד את התועלת הדרושה חלף עבודתם החרוצה בכרמים וביקבים, הנה בכל הדברים האלה אשמה רק ההנהגה הרעה בכלכלת העבודה והמסחר במקצוע זה המסורה ביד המנהלים והפקידים שנתמנו על ידי מנהיגי המושבות מטעם ראָטהשילד, ביחוד במה שהרחיקו את הקולוניסטים בעצמם מן העבודה במקצוע זה הנוגע להם ולחייהם, והם, הפקידים, בעצמם היו מתרשלים במעשיהם ולא עשו דבר לטובת הרחבת העסק.

כל הדברים האלה יתבארו בפרשת־דברים במגלת ספר, שיציעו חברי הקומיסיה לפני ראשי כנסיות חובב"צ הנאספים בימי השבוע הזה באודיסא.

בין כה וכה ואנחנו רואים בין היהודים ברוסיה חזיון חדש: החפץ, להתחזק ולהתעודד ע"י מה שיעזור איש את אחיו, הולך וחזק בישובי ישראל אשר בתוך תחום המושב וגם בישובי ב"י הקטנים מחוץ לגבולות התחום. לפי הודעת מכה"ע מסמארא מראשית חדש פיברואר, נוסדה בעיר ההיא חברת יהודים בעלי מלאכה אשר מטרתה למכור צרכי אוכל לחבריה בזול. החברה הזאת החלה להוסד על ידי אגודת־פועלים בעלי מלאכה עוד בימי הקיץ שעבר, ותכליתה היתה לקנות צרכי אוכל נפש בכמות מרובה ומחיר זול ולמכור אותם לכל ראשי בתי אבות אשר נתנו ידם להחברה. בעלי החברה באו בהתקשרות עם אחד מסוחרי בהמות לטביחה, והסוחר התחייב להכין בשר כשר ובהשגחה מעולה; אז הביאו בעלי החברה אליהם שוחט ויקצבו לו שכרו לשנה. הנסיון הזה עורר אותם ליסד חברה מתוקנת לפי דתי הממלכה, תכליתה תהיה להספיק להחברים, היושבים מרחק כמה אלפים וויארסט מישובי היהודים בתוך התחום, כל צרכי החיים לפי מנהגי היהודים ובזול הרבה מאשר עלה להם עד היום, ועתה היתה ראשית מעשיהם להכין לימי הפסח הממשמשים ובאים מצות ויין להם ולכל הישובים הקטנים של היהדים באותו הפלך.

S.

מאורעות ומעשים.

— ע"פ הדין והחשבון של שר הפנים ברוסיה ע"ד תוצאות תרומת הצבא לשנת 1900 נקראו לעמוד לצבא בשנה זו 977,569 אינם־יהודים וגם 55,511 יהודים, ס"ה 1,033,230; נלקחו לצבא 280,607 אינם־יהודים וכן 16,493 יהודים, ס"ה 297,100; עפ"ז נלקחו אינם יהודים 28.61 % ויהודים 29.67 %, ובכל זאת עוד לא נשלם המספר של היהודים הלקוחים לצבא.

— הקומיסיה הספרותית של חברת מרבי השכלה בישראל (המחלקה באודיסא) מודיעה ע״ד פרס של ק. ז. וויסאצקי הנתון אחת בארבע שנים מן הרבית של קרן קימת לסך 4300. הפרס ינתן בעד חיבור אשר נושאו הוא „טיפוסים עברים בהספרות הפולאנית והרוסית של המאה הי״ט״ ועל הסופר לכתוב אותו אם בשפת עבר ואם בש׳ רוסיה.

— מכ״ע „וויט. גוב. וויעדאמ.״ מודיע, כי השר המפקח על הלימודים בגליל ווילנא, בשומו אל לב כי בנות ישראל אין להן „חדרים״ אשר בו תוכלנה ללמוד את דתן, התיר להנהיג את לימוד הדת העברית בבי״ס העם אשר לבנות ישראל בלעפעל. מכ״ע „וואסחאד״ מעיר ע״ז. כי בנות ישראל אין להן „חדרים״ מפני שלמרות רוב ההשתדלות לא ינתן הרשיון לכונן חדרים כאלה. כנראה ממכתבים החוזרים שנשלחו בנידון זה, לא ינתן הרשיון, יען כי הקורטע בגליל אודיסא חוה את דעתו, שמנקודת הראות של הדת הישראלית אין לבנות ישראל ללמוד את דתן („המלמד את בתו תורה כאלו מלמדה תפלות״).

— הרעב אשר בין היהודים-תושבי הפלכים בדרום רוסיה הולך ומתגבר, והעשירים יקפצו ידיהם מתת עזרתם להרעבים. מלבד הקומיטעט למשען הרעבים, העומד וקים בקישינוב משנה שעברה, אין דואג לגורל העניים הגועים ברעב. יושב הראש של ה„זעמסטוואַ״ במחוז אודיסא, ה׳ וו. וו. יאקונין, אשר גם בשנה שעברה השתתף בפעולות המשתדלים לטובת היהודים הרעבים, פנה עתה במכתב אל אחד העסקנים באודיסא, ובו יתאר לו בצבעים כהים את מצב היהודים העניים במחוז אודיסא. לרגלי המכתב הזה הרימו נדבותיהם לטובת הרעבים איזו נדיבים באודיסא, אך כמובן הנדבות האלה אינם אלא כטפה בתוך הים.

— המפקח על נכסי הממלכה בפלכי חרסון ובסרביה, ה׳ ג׳ סאמאוו. משתדל זה כמה אצל המיניסטריום של נכסי הממלכה, כי יתן תמיכה סך 42,000 רו״כ להקולוניות העבריות אשר נלקו בשנה העברה בבצרת; עתה הרשה המיניסטריום לה׳ ג׳ סאמאוו לתת לפי שעה להקולוניסטים העניים 40,000 ר׳ טרם ינתן רשיון גמור על הסך הדרוש. בימים האלה החל שלטון נכסי הממלכה של פלכי חרסון ובסרביה לחלק תמיכות להמושבות מן 500 עד 1000 רו״כ לכל אחת.

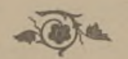
— בהמושבות העבריות אשר בפלך בסרביה וחרסון יכוננו 13 בתי ספר חרשים; 16 בתי הספר הנמצאים מאז בהמושבות אינם מספיקים לצרכי הקולוניסטים, וע״כ נאלצו רבים מהם לשלוח את ילדיהם למושבות אחרות. לבנין בתי הספר האלה נתן המיניסטריום של נכסי הממשלה 57000 רו״כ. כלכלת כל בית ספר בן מחלקה אחת תעלה לארבע מאות רו״כ ושל בן שתי מחלקות לשמונה מאות רו״כ, וכלכלת בי״ס לעבודת האדמה הנבנה בהמושבה נאָווא-פאלטאווקא תעלה לסך 10,000 רו״כ, ועל הסכומים האלה כבר נתקבל רשיון המיניסטריום. האספה שהיתה באודיסא להועץ ע״ד בנין בתי הספר החליטה לבקש מאת הקומיטעט לישוב היהודים אשר בפ״ב כי יתן תמיכתו להספקת צרכי בתי הספר.

— מכ״ע „טארג. פראמיש. גאז.״ מודיע, כי הוחלט בפטרבורג לדחות את הצעת מי שהיה שר הפנים גאָרעמיקין ע״ד ביטול מס הנרות מן היהודים, עד כי יעשו השינויים הנחוצים בועדי-הפועל העוסקים בעניני ה„זעמסטווא״.

— ל„המליץ״ מודיעים, כי אחרי צאת החוק החדש בדבר כניסת יהודי חו״ל לארץ ישראל, נפתח חוף יפו לפניהם באין מעצור ואיזו מאחינו נכנסו בשלום בלי תנאים קשים ושוחד כסף. ואולם עתה נתחזקה גזרת הכניסה ונמתחה גם על נתיני תוגרמה, וגם הם אינם יכולים עוד להאחז בארץ, כי אם לשבת בה לא יותר משלשה ירחים.

— האנטישמיטים בצרפת מקבצים נדבות ליסוד קרן קימת לתכלית האגיטציה נגד היהודים. מכה״ע „ליבר פאראָל״ הוציא קול קורא לנדבות, ומוכיח לעם צרפת כי הסכנה האחת הנשקפה לצרפת היא רק מאת היהודים, אשר להם מטמוני מסתרים לאין חקר. „מכה״ע „ליבר פאראָל״ — יספר עורכו דרימון — כבר עשה הרבה בשביל המטרה ההיא; הוא אסף סכומים גדולים לתכלית האגיטציה, הפיץ מודעות לאין ספורות בכל רחבי ארץ צרפת, וגם שלח צירים משוטטים בערים ובכפרים להעיר חמה על היהודים״; ואולם הכסף אזל מכיס, והצרכים מרובים, וע״כ פונה דרימון בבקשה אל הצרפתים הנאמנים כי ישלחו נדבותיהם ליסוד קרן קימת. מכה״ע הזה מוציא ג״כ בקרוב „קטחיסמוס של האנטיסמיטי״, אשר בו יבוררו בקצרה עיקרי האנטישמיטיות, והספר ינתן חנם לכל דורש.

— ד״ר אוהלענמוטה המציא אופן חדש, איך להכיר בין דם אדם לדם בעל-חי אחר, וגם לדעת בבירור מאיזה בעל-חי הוא הדם. ההמצאה הזאת נכבדה מאד בדיני נפשות, כי פעמים רבות מיוסדת האשמה על זה שנמצאו כתמי דם בבגד אדם וכדומה, ובאמת אין הכתמים האלה כלל כתמי דם אדם. מהות ההמצאה מונחת בזאת: כידוע, נלחם כל גוף של בעל חי בעוז עם המחלות והפגעים העומדים עליו לכלותו, והדם יש לו סגולה מיוחדת, שאם תכנס אל תוכו איזו בקטריה של מחלה או דם של בעל חי אחר, אז יולד בקרבו מין סם המוכשר להשחית ולאבד את הבקטריה של המחלה או את הדם הזר הנכנס אליו; כן נבראים בתוך הדם סמים שונים, אשר כל אחד מהם יש לו סגולה להשחית דם של בעל חי אחר, והדם הזה נקרא על שם הדם שהוא קם עליו להשחיתו. ולפי זה אם יקחו את הסמים השונים הנבראים בתוך דמו של בעל חיים, וישימו אותם אחד אחד בתוך הדם הנחקר, והיה אם דם אדם הוא, אז ישתנה מראהו מדי שנכנס אל תוכו אותו הסם שיש לו הסגולה להשחית דם אדם, וכן הדין אם הוא של בעל חי אחר, שגם אז ישונה מראהו רק ע״י אותו הסם המיוחד להשחית את הדם הזה.— ההמצאה הזאת נכבדה גם לנו היהודים, כי על ידה ינקו כמה וכמה אנשים שנאשמו בעון רציחה לשם צורך דתי.

הַיְהוּדִי הַנִּצְחִי בָּאַגָּדָה וּבַפּוֹאֶיזְיָה.

II. (*)

יְצִירֵי הַפּוֹאֶיזְיָה.

ג.

נפסח נא על היהודי של המשורר הצרפתי עדגאר קינע בחזיונו הגדול „אחשורש״ [1], ונשים לב לשיר-העלילה הגדול „אחשורש״ של יוליוס מאָזען [2]. גם היהודי הנצחי אשר לחוזה הזה אינו בלתי אם לוחם ומורד המתפרץ מפני מלכות השמים, אבל מלחמתו פחותה וגרועה בערכה מזו שיתאר לנו שעלי. אצל שעלי רואים אנחנו את רוח האדם השואף להשליך מעל עצמו את השעבוד האכזרי המדכאהו לארץ ואינו נותן לו להתפתח כל צרכו; רואים אנחנו את התבונה הזכה המתקוממת כנגד חזון-ההויה, אשר בדו להם בני האדם, להבעית את עצמם; רואים אנחנו את מדת-הרחמים הנטועה בלב האדם, והיא מתרגזת ומתנודדת לזכר כל השוד והשבר וכל ימי הדמעות והדמים אשר גרמה האמונה הטפלה לבני האדם מאז ומעולם; ואולם אצל מאָזען תתחולל לעינינו מלחמת החומר עם הרוח, מלחמת הגשם עם הרעיון הנאצל, מלחמת האדמה עם השמים. נצא נא בעקבות מאָזען ונתבונן אל המלחמה הזוועמה הזאת. אשתו של אחשורוש — ככה מספרת השירה — מתה עליו בנעוריה ותשאיר אחריה תאומים, ילד וילדה נחמדים עד להפליא. נפש האב היתה קשורה בנפש ילדיו ובאהבת אין קץ טפחם ורבם עד אשר גדלו, ויהי הילד לנער והילדה לנערה כלילי יופי. באחד הימים בא ירושלימה שר רומי צעיר לימים, וירא את הילדים הנחמדים ההם ויתאו להם, ויבקש את פילטוס לתתם לו. ופילטוס נעתר לו ויודיע את אחשורש ויצוהו להלביש ביום המחרת את בניו בגדי מכלול, להיות נכונים לנסוע עירה רומי. השמועה הזאת הלמה את לב האב האומלל, כי היו בניו אהובים לו מחייו, ובאין עצה אמר לפנות לעזרה אל המשיח אשר קם בישראל בימים ההם. בבכי תמרורים התנפל אחשורש לרגלי ישוע ויתחנן לפניו להציל את בניו מיד הרומי ועקב התשועה הזאת נדר נדר להאמין בו ובתורתו.

---

*) עיין „הדור״ גליון 6, 7, 8, 9.

1) Edgar Quinet, Oeuvres Complètes, d. 7.

2) Julius Mosens sämmtliche Werke, Bd. 2. Ahasver.

ואולם ישוע לא פנה אליו ולא שעה אל תחנוניו, ועוד הוסיף צרה על צרה כי נבא לו את חרבן ירושלים וגלות יהודה. ואחשורוש קרע את בגדיו ויקרא: „אם אדם או אל אתה — רק התעה התעית את העם!" וביום המחרת כבוא השר הרומי אל ביתו, וימצאהו והנה הוא יושב דומם, שקוע ברוב מחשבותיו „כרצח שהיה לאבן". אז פנה אליו השר במאור פנים, וישאלהו לבנו ולבתו, ואם נכונים הם לדרך, כי את הנער הוא אומר לקחת עמו, להיות לו לרע אהוב, אשר על יד ימינו ירכב בחוצות רומי, ואת הנערה יקח לו, להיות לו לגברת ולשגל על יד ימינו. אשר יעטנה שני עם עדנים ואת כל משאלותיה ימלא. „אז התקומם אחשורש לאטו, וכל הנצבים עליו נסוגו אחור בבהלה, ויהי מראהו כמראה בן-ענקים נורא. ובזדון לב ובחשד גם יחד התבונן אל העומדים מסביב, ועל שפתיו חלף שחוק קל מלא רוח שגעון ולעג וגאון-לב. וכמו ידבר אל לבו התמלטו מפיו הדברים האלה לאמר: „אם אין תשועה באלהים ובאדם, אז רק ה א ח ד יוכל לשים קץ לעמל ואון! מה יושיעונו האלהים או האלילים? כבר שבעתי מהתנות אהבים עמם; רק ה א ח ד יושיע, רק ה א ח ד יביא שלום. אין דבר אשר יתנו לנו השמים חנם — רק א ת ה ה מ ו ת הנאמן, רק אתה בוא תבוא עת יקראוך! אך מאושר האדם על דבר אשר יש לו היכולת למות! את כל טובנו יכול האל העתיק לחמוס ממנו, רק לא את נחמתך, רֵעַ אהוב! אתה תוציא לחפשי את האדם מכל ענוייו ומצוקותיו. ואני מקוה כי גם אותי תוציא עוד מעט לחפשי מאלהים ומחיים!" בדברו את הדברים האלה גלה את המסך, והנה בניו שוכבים מתים על מטתם: האב האומלל המית אותם בעצם ידו, ולא יפלו ביד הרומי. אחרי הדברים האלה עברה על אחשורש רוח כפירה זועמה וגדולה מאד. אז ישפוך את חמתו על אלהים, ובבוא אליו ישוע, לבקש אותו לתת לו לנוח על מפתן ביתו, ונתכה חמתו גם עליו: „גש הלאה, אין מנוחה לך!" — „לכי, יענה אותו הנוצרי, לא תהיה מנוחה גם לך! חיי נדודים תחיה עד עולם ועד!" — ואולם הקללה הזאת לא היתה לגזר-דין מוחלט, כי בבוא אחשורש בלילה ההיא על פי גם לחצר בית המקדש, והנה המלאך מיכאל נראה אליו, והוא הודיע אותו בשם אלהים כי נתנו לו שלשה מועדים להיות לו למסה, והיה אם יעמיד במסה באחד מהם, וכפר עונו וסרה הקללה מעליו. וחזיונות השיר מעבירים לעינינו את כל המוצאות את החוטא המקלל בשלשת המועדים האלה: במועד הראשון אחשורש שב ויקח לו אשה, ותלד גם היא שני ילדים נחמדים, ותמת, ואחשורש הקדיש את ימיו ואת לילותיו כליל לחנוך ילדיו, ויקרא להם שמות כשמות בניו הראשונים: ראובן ולאה. והילדים גדלו ויהיו לעלם ועלמה מרהיבי עין, ובימים ההם התחוללה המלחמה בין יהודה ובין רומא. ואחשורש יצא בתוך יתר גבורי יהודה לקראת האויב ויכו אותו המורים, ויהי אנוס לשוב העירה, והעיר נתונה במצור. ויהי כאשר הבקיעו הרומאים אל העיר, ויקם אחשורש ויצת את המקדש באש, כי חרה אפו באלהים על דבר אשר הסגיר את עמו ביד הרומאים; ויהי הוא עומד, ושני בניו עמו, על גג המקדש הבוער „ולבות האש נטו מעליו כנבהלות". ובתוך גדודי חיל הרומאים, אשר עמדו מסביב למקדש הבוער, היה גם מתתיהו אהוב לאה, אשר המיר את אלהיו העברי, ועל כן נבאש באחשורש. והוא כראותו את אהובתו עומדת על הגג, וימהר להתפרץ אליה. אך — „שלום לך חתן נעים!" קרא אליו אחשורש בלעג, וישליכהו אל תוך האש.

קוֹל זְעָקָה אֲיוּמָּה הִשְׁמִיעוּ הַבָּנִים —
אָז הִשְׁלִיךְ גַּם אוֹתָם אֶל תּוֹךְ הַלֶּהָבָה,
וַיִּקְרָא: „אֵל זוֹעֵם, קַח מִנְחַת עֲדָנִים!" — —

הנה כן עבר על אחשורש המועד הראשון, ולבו הערל לא נכנע מפני אלהים. — אז רואים אנחנו אותו במועד השני והנה הוא עומד לפני המות ומתחנן אליו, אשר ינאל אותו ממצוקות חייו הנוראות. שבע ושבעים פעמים נסה לשלוח יד בנפשו, ולשוא, ולכן יפנה עתה אל המות; ואולם המות עונה אותו כי צוה לבלתי נעת בו טרם ישוב לאלהים. ואולם אחשורש קורא במרדו כי נכון הוא לשפוך את רוחו על כל בשר ועל כל המקום, וכי „ילמד את כל הנצח להתקומם אל אלהים!" ועוד הפעם ינסה להתמכר לחיי ארץ ולכל אשר בה. אז רואים אנחנו אותו והנה בפעם השלישית הוא אב לשני ילדים נחמדים. בנאות מדבר הרחק מאדם הוא יושב ומתענג בחברת ילדיו על מנוחה חרישית, וכמעט אשר השלים עם קללת חיי הנצח. אכן הנה אלהים נראה אליו, ויבקשהו לחדש עמו את הברית הישנה וללחם את מלחמתו עם האלהים החדשים, ואחשורש נעתר לו, וילך במלאכותו אל הקיסר יוליאנוס הפושע, אשר היה צורר את האמונה החדשה מאין כמוהו, ויחל את פניו לשוב ולבנות את בית המקדש ולהשיב את נדחי ישראל מגלותם. ויוליאנוס מֵאִתּוֹ להשמיד את האמונה השנואה לו, נאות בחפץ לב לקומם נגדה את היהדות הנופלת, ויתן צו לחדש את בית אדני. וכאשר קרבו אל מלאכת הבנין, ותקם פתאום מהומה בין הבונים; הקורות לא התלכדו יחד, האבנים נשמטו אשה מעל אחותה והפועלים נצו ויריבו איש באחיו. אז הודיעו כהני האלילים, אשר היו עם המנצה על המלאכה אשר שלח יוליאנוס קיסר, ויעבירו קול כי רק בזאת יוכלו אל האלהים החדשים, אם יזו על הבנין דם שני ילדים רכים; ואחשורש בשמעו את הדברים האלה, ויאות להביא גם את הקרבן הנורא הזה, ואולם בטרם הספיק לשלוח יד בנפש ילדיו, ופס יד ירדה ותחתירם מעין כל רואה, ואז נבקעה האדמה ולהבות אש התפרצו מתוכה ותאכלנה את כל עצי הבנין ואבניו. — הנה כן עבר על רוצח ילדיו גם המועד השני ללא גאולה, וכן הגיע המועד השלישי. ואחשורש עיף ויגע מתלאות נדודיו, והוא נופל על אחד ההרים הרמים, והמות הנה בא ויעבר על פניו את כל נפשות בני האדם אשר היו תחת השמש. הנה המלכים העריצים אשר ענו באכזריות את בני האדם, הנה השופטים הרשעים אשר עשו עול במשפט, הנה העשירים שבעי-זהב וחלאה, הנה הכהנים הנוכלים אשר סבבו בכחש את העם, הנה הבוגדים והמועלים מעל בעמיתם, והנה גם הצדיקים והישרים אשר עשו אך טוב וחסד על פני האדמה — כלם, כלם מתו, כלם נחו שקטו מעצבם ורגזם, ורק הוא עודו חי ולא יוכל להתענג על מנוחת הקבר. אז התלקח בקרבו חפץ כביר למות גם הוא, ומעצמת החפץ הזה השתפכה נפשו ותהי לאד ערפל, ולא נותרה בו בלתי אם נקודת-חיים אחת אשר לא היתה לאל יד החפץ לכלותה, היא נקודת החיים הנתונה בקרב כל היצורים לבלתי היות בהם הכליון, כי על כן לא ימצאו מרגוע. והנקודה ההיא החלה להתפשט לארכה ולרחבה, ותלבש את צורתה הראשונה — ואחשורש שב לתחיה. אז נראה אליו שנית אלהים, ואלהים מתעצב בראותו את נצחון האלהים החדשים אשר הכניעו להם את כל הארץ, וישלחהו לארץ ערב אשר שם השמיד הנביא החדש מחמד בחרבו הקשה את שלטון הדת החדשה, ואחשורש כרת עמו ברית ללכוד את ירושלים. אז עלה אחשורש בראש גדודי הפרשים הערביאים ויתנפל על עיר הקדש, אשר היתה בימים ההם למרכז האמונה החדשה, ויבקיענה, ויתן צו, כי כל הנמצא על יד קבר המשיח מות יומת; אז נבהלו כל השומעים וימהרו ויעזבו את מקום הקבר, וישארו רק שני ילדים, הם ילדי אחשורש, אשר ירדה עליהם פס-יד בשכבר הימים ותחתירם, וישמח עליהם אחשורש, ויחבק להם וישק להם, ופתאם נגש אליו שר הצבא ויזכירהו את הצו

אשר נתן, להמית את כל הנמצא על יד הקבר. אז התפרצה זעקת שבר מלב אהשורש, והוא קורא: „רצחוני! ואולם את־דְּבָרַי הָפֵרוּ־נא!" ומטרות חצים נתכו עליו מכל עברים, ואולם הם התפוצצו כזכוכית בנגעם אל לבו ורק בעצמות ילדיו הרכים נחתו וימיתו אותם; ואחשורש עומד בעינים קמות ופקוחות ואחרי כן השתרע מלוא קומתו עם משאו היקר על הארץ. שם שכב ויכס בבשרו על שני ילדיו הנועים, וכאשר פרץ מפצעיהם דם, אז אבדו חושיו גם הוא ויתעלף. וכעבור זמן־מה והוא התעורר לחיים, והנה מסביב לו דממת קבר וחשכת לילה; ומלבו נשכח כל הדבר אשר קרהו, ופתאם וינע בבלי דעת בגופות ילדיו המתים, וישב ויחש בנפשו מכאוב בלי־מצרים וזכרונות איומים שבו ויחיו בקרבו. אז ידבר אל לבו לאמר: „הנה האחת כלתה! ואולם האחרת הנה תחל אשר גם העת וגם הנצח האיום לא יכלוה! הנני מחל להלחם את מלחמתי הארֻכּה, עד אשר תצלח לי לפדות את בני האדם מיד המושל בו! מלחמת־עולם אלחם עמו בשם כל יצורי האדמה, מבן האדם ועד האבן הדוממה, בשם כל הכחות והאיתנים אלחם את מלחמתי, בשם כל האנחות והענויים, הדמעות והדמים אשר שֻׁפכו, הנפשות והלבבות אשר נרמסו ברגל, בשם כלם אלחם את מלחמתי! לנצח אנוד בקרבכם, אַחי בני האדם, עד אשר ינוז הלילה, ועד אשר יושיט לנו מתנגדנו באהבה את ידו או ישמידנו בנאונו!" — — — „הנה אתה מתקומם לי — יענה אותו הרוח — כרעיון המתקומם לרעיון, טוב אפוא! הוסיפה להלחם! יבוא יום אדני האחרון והגדול והוכיח בין שנינו!" ובכן תארך המלחמה בין אחשורש ובין אויבו הנסתר, בין האדם ובין הרוח הצורר לו, בין השמים ובין הארץ עד אחרית הימים, עד בוא יום אדני האחרון והגדול.

י"ל ברוכוביץ.

מעין בקרת.

Wschód. Tygodnik poświęcony sprawom żydowstwa. Lwów.

כשנפלה השמועה, כי עתיד לצאת עוד מ"ע אחד לעניני ישראל בשפת פולניה — שמחתי.

אינני בוטה בבנים יהידים, וה„איזראעליטא" שלנו בווארשא בן־יחיד הוא. מטבעו של בן־יחיד, שאינו מתמיד ואינו זריז; למה לו לעלות על האילן, אם סוף סוף הפירות נושרים לתוך פיו... גם שם תפארתו „איזראעליטע" מוכיח, שדבר אין לו עם עם ישראל, עם היהודים, שהוא כלי מבטאם של האצילים־המיוחסים שלנו ולא יותר...

ובתהלה תיאולוג היה ה„איזראעליטא". במאמריו הראשים התעסק אך בשאלות רמות, בלמעלה מהטבע — אחדות הבורא, הידיעה והבחירה, מעמד הר סיני על פי הבקרת האשכנזית... ה„איזראעליטא" ההוא נראה לי תמיד כירח־לבן (אור עצמי לא היה לה„איזראעליטא" מעולם), וראיתיו מדלג ומקפץ מערפל אל ערפל, ובין ערפל לערפל הוא מציץ מן החרכים, וקורא: קו־קו! ושולח קו אור ארוך וחד לתוך צלחתו של הקורא הנעים...

ובמה היה לו להתעסק?

מנהגי בית הכנסת היו מסורים להלוח או להחזן והשמשים שבבית הכנסת להנאורים, עניני ישראל החומרים והרוחניים נמסרו ליד אפטרופס, הלא הוא מ"ע „פשעגלאָנד טיגאָדניאָווי" וסייעתו... לכל היותר יכול היה ה„איזראעליטא" להוכיח כפעם בפעם במלות שונות, שאין היהודים צריכים לדם בלישת המצות, ששכנינו אינם לא עכו"ם ולא כותים ולא עובדי עבודה זרה, שבני דת משה נאמנים הם לארצות מולדתם לפלגותיהם, לקבוציהם... שהם משתתפים על צד היותר טוב בשכלול הדעות והמסחר, המדות וחרשת המעשה, שיש לנו רופאים מומחים, בנאים מומחים, מלומדים גדולים, מנגנים, מישוררים ועמודי בירזאות — כנהוג...

והעיקר — שבלי בני דת משה ישוב העולם לתהו ובהו, והא ראיה; צא לשוק ביום השבת וראה את השוקים הריקים, את החנויות הסגורות, את העגלונים המתנמנמים וכו' וכו...

וכאשר יישן הקורא הנעים את שנתו, וראה בחלומו את אהלי יעקב, והנה קירותיהם מצופים תמונות גבורי חיל לבושי שרד, על ידם יועצי מלכות, שופטים ושוטרים...

וראה את השמים, והנה תחת עננים כבדים מתנוצצים אותות־כבוד...

ונחלף העורך באחר...

אז שנה ה„איזראעליטא" את טעמו. ולפתע פתאום פנה אל הקורא הנעים, אל הנאור בן דת משה, בשאלה נמהרה:—מי אתה? אתה קורא לעצמך פולאני בן דת משה, והפולאנים לא יכירוך לאח להם, ואת דת משה עזבת...

אתה אומר „כנסת ישראל" — אבל מ ה לך ולכנסת ישראל, אם טוב לך האָלימפּוס מהר סיני, משוררי יון מחוזי ישראל, וקורות כל עם ועם מקורות הכנסת, אשר תדגול בשמה?

למה תתנהל לרגל הצאן המכורה והטבוחה?

מה לך ולעם, אשר בישותו תכחש, באמונתו תבגור ולא תלמדנה לבניך אחריך; אשר את עברו לא תדע, לעתידותיו לא תחוש וחייו בהוה לך זרים ומוזרים?

למה לא תעלה? הכלב שוטה הנך ואימת המים תבעתך; או ליקהת אם תדאג, על שיבת אביך תרהם, ואולי לירושתם תחכה?

ונבהל הנאור וינוע, וינועו גם אמות הספים בהיכל מכה"ע „פשעגלאָנד טיגאָדניאָווי", ויתחדקו משרתיו היהודים שן, ויתאספו עושי רצונו הנמולים או בני הנמולים, ויקימו לעורך עזר כנגדו...

ויתרוצצו — שני העורכים תחת שמיכה אחת, זה מושך לכאן וזה מושך לכאן...

וכיון ששניהם חכמים, שניהם נבונים, באו לידי פשר: אל תמשוך אתה לימין ולא אמשוך אני לשמאל, ונשכב שנינו באמצע, וחם לנו, וגם השמיכה לא תקרע....

„כנסת ישראל" — שיטה ישנה, „עם ישראל" — שיטה הדשה, אך ה„הום באמצע" אינו שיטה כל עיקר!

ועל כן שמחתי מאד, כשאמרו לי: הנה המזרה" (Wschód)!

ותיכף ומיד עלו פסוקים ושברי פסוקים על לבי...

ברזל בברזל יוחד ומ"ע במ"ע; טובים השנים מן האחד; קנאת סופרים תרבה חכמה, ועוד....

והנה „המזרה" לפני — ואינני שבע רצון....

והנני שואל את עצמי: מדוע?

היש בי"ט הגליונות, אשר קראתי עד כה, צלצול של חנופה, של משוא פנים, של משיכת השמיכה לכאן ולכאן?

לא. מרגיש אני בכל המאמרים: רוח נכון, לב טהור...

מי הם סופרי „המזרח" ? את שמם לא אדע, אך דן אני על פי מאמריהם, והם מזכירים אותי את אפרוחי הצפרים במעופן הראשון: אינם בוטחים עוד לא בכנפיהם ולא בחילם: מבין השורות מבצבץ פחד האויר והמרחב...

אין כאן תפארת הגבורה, אבל יש כאן תום ילדות, חן עלומים, ואלה לוקחים את הלב!

והצפרים צפרים הם, ולא חצאי־צפרים — עטלפים בורחים מן האור, מתחבאים לרוח היום — ולא צפרי־חֶמֶר נבובים לשרוק בהם: „הה, יפתי, לך לב אבן"... וכדומה מן הזמירות הנשמעות מפי תיבת־המנגינות...

ואולי אני כועס עליהם על שנגעו בכבוד אנשים?

אני איני מאמין בתורת המוסר הישן, אשר החליפה את כל עשרת הדברים בדבור קל אחד: שתוק!

תן לאחרים לגנוב בחשאי, ויתנו לגנוב גם לך; אל תבוא ברעש אל חדר רעך, אך הך בפעמון או בדלת, ותן לו פנאי לשום את שניו המלאכותיות לתוך פיו, לחבוש את פאתו הנכרית לראשו... ואולי הוא יושב ומזייף שטרות או מחבק ומנשק לשפחתו... ובית איש פרטי קודש קדשים הוא, והאיש הפרטי הוא האליל שבהיכל... והאלילים נעלים מן הבקרת! של נעליך!

תורת המוסר הזאת היא זונה בלה... כל מחלה וכל נגע בעצמותיה, אך לבושה עליה לבן ופניה כחולים ועיניה קרועות בפוך...

ועוד גם זאת: על פי הנוסח הישן עלינו להבדיל בין האדם הפרטי והמתעסק בצרכי צבור!

אדם פרטי, אם אין אנו מלוקחי בנותיו, אם אין אנו משחקים עמו בקלפים או יוצאים את אשתו במחול, — זר הוא לנו. כל זמן שלא נמצא עונו בבית־דין, כל זמן שלא נלקה ולא שמו שלשלאות על רגליו ולא נשלח לארץ גזרה, אם אך לבוש הוא מחלצות, ותנועותיו נאות ומדברו נאוה, — „דזיענטעלמען" הוא לנו בחוץ... ובביתו? הלא שם הוא אדון לעצמו!

ואם חטא ואשם, ונחתך גזר דינו, — שייך הוא להקהל, או בתור שאלה פסיכולוגית, לאמר: מה ראה על ככה? למה לא עמד בנסיון? וכיוצא בזה, או בתור מִסְפָּר דומם של ספירת הפושעים...

לא כן המתעסק בצרכי צבור.

כל היוצא לשוק ומבקש כח הרשאה מאת הקהל להיות מנהיג הקהל, להוציא ולהכניס, לעקור ולנטוע; כל המבקש כבוד ויקר מאת הצבור — זה מוסר עצמו ליד הצבור! הקהל שופטו בכל עת ובכל שעה, ומכה"ע שעליו לדבר אל הקהל בשם הקהל, — מתעסק בו!

אך למה התחבאו השופטים אל הכלים? למה נכתבו המאמרים בהעלמת השם?

מכה"ע מוקדש לכל עניני היהדות, קראתי י"ט גליונות, — מאמרים רבים, ואין גם סופר אחד אשר יחתום את שמו מפורש, אשר יצא ויבא בלי מסוה על פניו.

אם בעיני סופר פלוני לא מצאו חן איזו ממנהיגי הקהלה בווארשא, אם הפץ לקיים מצות עשה: „הוכח תוכיח את עמיתך" או: „ובערת את הרעה מקרבך", אחת הוא; אבל מחויב היה הסופר ההוא לקטרג בגלוי, להוכיח בשם עצמו; לומר: „אני פלוני בן פלוני אומר, שפלוני בן פלוני הדַבָּר — שוטה הוא, גנב הוא, פסול למשרתו הוא" וכדומה... אבל לירות מאחורי הגדר...

אוהב אני את המוכיחים בגלוי, אך לא את שוטרי־החרש, את השופטים בסתר, את נוסח הישפניה הישן!

ואת מי הם יראים? האת אלה, אשר חוטמם ארוך מידיהם ואשר גם אגרופם לא יניס עוד את הזבוב אשר על הקיר?

אבל, דא עקא, שאת עצמם הם יראים...

הצעירים הללו אינם אוהבים עוד את דגלם ואינם בוטחים עוד בקנה־הרובה אשר בידם... אוסרים הם מלחמה ואינם מאמינים בעצמם בנצחונם ובקדושת נצחונם! זורעים הם באנחה ושואלים: מי יודע? (גליון י"ט) מי יודע אם לא תהי לנו האדמה כברזל, השמים לנחשת ואם את המזרע לא ישא רוח?...

עוד מעט וייעף הזורע וייגע וישכב ארצה, וישים את שק הזרע תחת לראשו ככר, ויחלום חלומות רעים והרהורים רעים...

עוד מעט וישבור הסופר את עטו ויעשהו למנקה־שנים...

הלא כן?

לצפר.

מִן הַזָּוִית...

רשימות

מאת ש. בן־ציון.

לידיד נפשי ח. נ. ביאליק.

I.

וְהִרוּרֵי זִכָּרוֹן.

"רכב אש וסוסי אש"!

האלהים! גם אני ראיתי רכב אש וסוסי אש...

מתי? — אינני זוכר. ואולם ראה — ראיתי; בעיני בשר ראיתים בעברים.

ברגע ההוא ושני טורי הבתים הקטנים אשר ברחובנו היו לבנים וצחים כבני־אוז העולים טורים מן הרחצה, והזהירו בזהר חדש... ובני האדם גם הם נהרו פניהם בנהרה חדשה, כלם שחקו ונהרו...

ביצורי היקום עוברת תנועת חיים ענוגה ודוממה — הכל שותק ומתמוגג כחלום יעוף... העם מתהלך וקול צעדיו לא ישמע, והיו כמתנשאים אט בתוך הרוח, ועיניהם לוהטות בנחת באויר אדמדם... חריות של עצים מזדעזות — ואינן מתלחשות...

העולם מסביב מחריש כיקום האֻלָּם הנשקף לך מתוך מימי בריכה שוקטה...

ואת מראה השמים ברגע ההוא אינני זוכר. אני רק חשתי כי כפת השמים ממטירה גיל, שלוה ונחת עדנים לכל הבריות יחד עם אור אדמדם מעורב ארגמן... והאור הזה האיר את כל היקום וחִדש ושִפֵּר את פניו.

ופתאם התרוצצו והתכוללו גלילי אור קרנים והתגוללו מעל פני הגג הירוק והמתנוצץ אשר לבית־הכנסת...

הבטתי — והנה אור הקסמים הזה מתרוצץ על פני הככר הירוק אשר מאחרי העיר; כהרף עין והנה עבר ויצת את מי הנהר... ואז אז ראיתי כי רכב אש וסוסי אש מתרוצצים במקום הזה כמו סערה. ובלי־קול והם כקו אור המתרוצץ...

את הכל ראיתי:

עשן אור פז יוצא מנחירי הסוסים ואבקת פז ופנינים נתזים מתוך הגלגלים...

הגלגלים — מעגלי כתם עשוים חצי זהב והם מתגלגלים בתוך סופה...

הרכב—חטוב אש ארגמן שקוף.

הסוסים—אבירים, והם ערפלי אקדח עוטפי אור ירקרק, ורגליהם—ברקים ופרסותיהם כבו והיו לפחם, והם מפוזזות מבלי קול...

וכמראה הבזק בסערת־סתרים נשאו אל על בנתיב־קשת, אל שיא הר התכלת—ואינם!...

והכל עבר חיש ודומם כנפול כוכב בוער מכפת הרקיע בדמי הליל.

ואולם חי עיני, כי ראה ראיתי את המראה הזה!

מתי? — אינני יודע. אין זאת כי היה אז אביב.

ופעמים רבות בנעורי עָמדתי כודד ושוקע ומרחף בדמדומי חמה אשר בבקר ואשר בערב בקרב האביב יפה העינים ויפה הצבעים המאירים, ואביבים רבים הנה זה עברו עלי!

אבל רק פעם ראיתי רכב אש וסוסי אש...

ולראותם עוד הפעם לא חכיתי וגם לא קויתי.

רק פעם ראיתי...

II.

הַפִּתְרוֹן.

אחי בן־תאומי! הזוכר אתה כי בהיותנו קטנים שמנו פעמינו הקטנות לדרך?...

והדרך היתה קרובה — רק כדי לבוא עד קצה כפת השמים... הן ככה היו לנו קרובים השמים וכל צבאם!

אבל מי עצרנו אז בדרכנו ולא נתננו לעלות על ההר הירוק עד ראש התכלת ולתקוע שם את ראשינו ברקיע השמים, לראות מה שם מעבר השני, ממעל לו?

המחזות השדה השכיחונו את חפצנו ומגמת פנינו?

ואני זוכר אותנו — והנה אנחנו מצודדים שממיות מהוריהן, רודפים אחרי חרגלים מנתרים וצפרות צבועות מעופפות עד שנפלנו עיפים ויגעים בין פרחי־כרכום גבוהים; שם שכבנו והקשבנו הרש:

צרצור קורא אל רעהו: צרר, צררר צררר!

ובלבי קצפתי אז על הנלעגים האלה, שהמה הורקים מבלי הרף כפצירה־פים מנסרת, שהמה נ ס ת ר י ם ואין למצוא אף אחד מהם, וכי ישמיעו קול מחבויונם—והנה חריקה־שריקה זרה וריקה!

הזוכר אתה עוד את הימים ההם, אחי?...

ואנחנו עוד קטנים, ולנער „בר־מצוה" עוד קראנו אז „גדול".

ואנחנו שוכבים יחד במטתנו, והירח נשקף לנו מבעד לאשנב...

דממת אלהים בו ובכל הכוכבים הרחוקים איש מרעהו...

הכל גלוי לעינינו שם וגם נעלם מפנינו, נעלם בתעלומות עולמים...

והם, הכוכבים, קורצים ורומזים לארץ ואיש לאחיו, ומוסרים זה לזה רזי עולמים, וכל חלל העולם, המלא מלחישת של רז זה, מקשיב ומשתאה...

ואנחנו, אחרי דברנו חרש בדבר גן־עדן של־מטה, עמדנו נפלאים על דבר אשר אין אנו יודעים גדולה או קטנה על אדות גן עדן של־מעלה: עמדנו נפלאים על דבר אשר כל פה מספר רק בגן־עדן התחתון ותענוגיו ולא בגן־עדן העליון ועדניו, הנעלה שבעתים...

— זקנתנו זכרונה לברכה—אמרת לי אז בלחישה — ספרה לי פעם, שנשמות הילדים המתים בגן־עדן העליון מנוחתם...

ונשמותינו ברגע ההוא כמו התרוצצו בחבן לעלות שמה— ולבנו מה פחד ומה חרד — והשבנו כי עוד מעט וירד אחד המלאכים השנאנים והעלה את האחד מאתנו מן המטה השמימה...

אז נשבענו בתקיעת־כף איש לרעהו, כי הנפטר משנינו תחלה יבא בתוך שלשים יום לספר לאחיו בפרוטרוט את כל הנעשה שם!...

והצרצור—אחת היא לו—הוא צרצר מתוך פנתו ולא הדל!

הזוכר אתה עוד, אחי, את הימים בעוד חשבנו, כי רק עוד בשנינו תלוי הדבר?...

מחר — והבאתי אני גרגר אחד „זכות" והטלתי על הכף והשתוו הכפות של מאזני השמים; ובאת אתה והבאת והטלת עוד גרגר של „מצוה", והכרעת בו את הכל לזכות...

...ובשופר גדול יתקע ויריעות השמים תנער, ונפלו כוכבים ומזלות... ושקטה... ודרך כוכב מיעקב בגאונו, ולאור קרניו יחפזו מלאכים וכנפיהם תשאינה ונשאום שמה לעשות את אשר יש שם לעשות... ויעלה ויבא ויגיע ויראה — ה מ ש י ח!...

הס ודממה... שמים וארץ ישתאו...

בת קול יוצאת — וכרוח צח תזכך שמים ותשפר ארץ... משך תמשך, כנימת כנור נעורה מקצה השמים עד קציהם, בקול דממה דקה מהיה נפשות:

„יְחִיוּ מֵתֶיךָ!" — — — — — — — — — — — — —

— —

הלא סוף־כל־סוף יבוא הסוף — ומתי אם לא עתה ואם לא במהרה בימינו?

האפשר כי גם אני ואתה, אחי — אנחנו שנינו, א נ ח נ ו התאומים, הגם א נ ח נ ו — נמות? גם א נ ח נ ו?... מדוע זה יעשו לנו ככה, יקחונו ויקברונו, א ו ת נ ו באדמה??...

וכי אפשר אכזריות כזאת בקדוש־ברוך־הוא כביכול וביהודים רחמנים??...

הלא זה מן הנמנע, אשר אין גם לדמותו בדמיון!

על כרחך אתה אומר כי המשיח הוא בדרך, ועוד מעט—ובא!...

דבר זה היה — הזוכר אתה? — במוצאי־שבת עם חשכה, בשעה שישבנו על האצטבה, ועל מצנפת התכלת הכהה אשר צנף הלילה למכסה על כל היקום עלו צללי ענקים.

וגם הישיש האיום, אשר עטרת שחורה ומכספה בקצותיה על תלתלי ראשו השב, והוא יושב נשען במרכבה אשר תנשא מאליה, וגם הילדים, הם הכרובים הקטנים הנשקפים מבין שוליו הסרוחים וממלאים היק הרכב, וגם הר ב נ י ת הענוה והעצובה (אין זאת כי אם רחל אמנו!), היושבת כפופה למולו וכמו רמז תרמז לכפיר הגדול שידחף מהר בכפותיו את המרכבה מאחור... כל החבורה הדוממה ההיא נענעו בראשם על אבי המזמור בבית בנעימת־נחמה:

אֵלִיָּהוּ הַנָּבִיא,
אֵלִיָּהוּ הַגִּלְעָדִי,
אֵלִיָּהוּ הַתִּשְׁבִּי
בִּמְהֵרָה יָבֹא אֵלֵינוּ —
עִם מָשִׁיחַ בֶּן דָּוִד!...

וכמו ישתאו העליונים לאמר: „רז זה מי גלה לתחתונים — לאבי הנעדים האלה? — הרי באמת „במהרה יבא". והנה זה אנחנו נוסעים לקראת חתן, לקדם פניו"...

והצרצור גם אז צרצר את רנתו הנבערה מאחורי הגדר — אחת היא לו כל הימים...

היעלו עוד על זכרונך הימים ההם?...

השפם אך החל צמח בשפתנו ואנחנו דמינו כי רק עוד מעט יש לנו לחשוב, עוד בספר אחד יש לנו לדרוש — ומצאנו את המפתח...

אז נגש — ונשאו שערים ראשיהם; עוד צעד — והרימונו את המסך מעל כל הנעלם והנסתר...

רק עוד ספר פלוני עלינו לקרוא... לקרוא עוד בעיון רב ספר אלמוני...

וכן עברנו מספר לספר והתקוה חזקה כי עוד מעט, עוד מעט — הן ככה רבו הדברים אשר גלו לך הספרים עד היום! — והנה עוד מעט ונגענו במסך העולמים...

ואז מבלי חת להרים או לקרוע — רק ל ג ל ו ת!

אמנם יש ספרים מוכיחים כי אי־אפשר לדעת... אבל... אבל אנחנו נדע, נדע הכל! — הן לא לעולם נתע...

הן אין עוד הסר לנו דבר בלתי אם הקדמה קטנה — ואותה נבקש בספרים — ומזה והלאה עשה נעשה לנו דרך לבדנו — אם אין עוזר!

רק פתה כמלוא מחט סדקית בקשנו... תעינו ובקשנו...

ואתה שוכב בערב אחד עיף ומעט חולה במטה—„רוחני" היית אז בעיני. אחי היפה! פניך הדלים כמו רקמו תכלת זכה אשר עור דק וְחִוֵּר יסוכך עליהם ממעל... עיניך הגדולות והשחורות תעצמנה לישון ואני, מקוצר רוח, תפשתיך בציצת ראשך הרכות והמזהיבות ואקרא בחמה:

— „אבל איכה תאמר לישון, ואנחנו עוד טרם פתרנו השאלה ב י ד י ע ה ו ב ח י ר ה?!"...

— לבוקר עצה — כן ענית אתה החושב המתון —; נניה נא עוד את השאלה הקשה הזאת עד שתכנס כלה לבית חרישת המוח, ועד שתעבד שם מבלי דעתנו, אולי תקל...

העששית שפכה אור אשה האחרון בהשכת החדר... תמרת עשן דקה עולה מן הזכוכית אשר גהלת דקה לוהשת בה — הנה עממה גם היא... נפלתי בחשך גם אני על משכבי נגרש ונדהם.

והצרצור מצרצר עלי — גם להשוב גם לישון לא יתן לי שירו החורק תמיד!...

הימת מלבך אחי זכר החרי והקצף והשנאה הכבושים והקדושים שבערו בקרבנו לכל הרע המתעלה, לכל אֱלים הגובר על החליש, לכל יד תקיפה השמה מיעקה לרוח האדם?

הערבים — הנסתרות — המכתבים והדברים...

אז כאשר חפצנו לתת את נפשנו לקרבן — אך לא היה כהן אשר יעלה אותנו – המזבחות הורסו... וקרבננו אשר לא נרצה היה כאש בעצמותינו...

חריקת השנים וגם — הדמעות בדמי הליל...

למה? מדוע? עד מתי?...

התזכר עוד אחי, התזכר? — — — —

יחד בקנטור אחד אנחנו יושבים; אני לשלחן ואתה לשלחן; ספרים עבים ורחבים לפנינו, וממלאים אנחנו את הדפים באותות מספר, ורק לפעמים מפסיקים אנחנו בשאלה של עצה:

— מה אתה חושב: איפה עלי לרשום מספר זה וזה?

ותו — לא.

כי תפגשנה עינינו אשה באחותה — ועברנו איש על פני רעהו כמו לו פגשנו במורה־שעות אשר עמד כבר מלכת — אין לנו מה להתבונן איש באחיו.

והיום בהיות חג, הג ראש־השנה לאזרחים, ואנחנו חפשים מן העבודה וזמן לנו דַיוֹ לדבר איש אל אחיו — והנה זה הוא הענין אשר יעסיק אותנו:

אתה שואל בעצתי לאמר:

— מה דעתך: האקנה לי אדרת שער — והיא הן יקרה לפי כיסנו; ואולם אדרת־מוכין הלא אינה לפי מצבי?

ואני, אחי בן־תאומי, הלא ראית, עמדתי ועיינתי בדבר בכבד ראש — עד שיעצתיך, כי תקנה אדרת מוכין ותספח אליה צווארון קורַקוּלי טוב, ולא תהיה האדרת יקרה לפי כיסנו, וגם לפי מצבך תהיה...

ואתה קראת בעליצות:

— אמנם זה הוא פתרון יפה!

ויחד הלכנו לבית מכרנו רוזינבוים לבקרו, ואגב לקנות לך גם את האדרת, כי ידענו אשר למעננו יהלל את קדושת החג ומכר לנו. שם בלינו כל היום; במה — אתה יודע.

עתה אני יושב לבדי ושואל את נפשי:

ה א מ נ ם ז ה ה ו א פ ת ר ו ן י פ ה?...

וראה זה פלא: הצרצור הארור יצרצר גם עתה ויצ־צר; נגינה אחת לו לכל הימים, לכל הלילות ולכל מקרי ההיים...

פִּילִיטוֹן.

חַבַרְבַּר הַחֶצְרוֹנִי.

(כֶּלב מתהום היהודים).

מאת

שלום עליכם.

א.

כלב היה בארץ ושמו חברבר החצרוני. למה נקרא שמו חברבר? משום שהיה בעל גוונים, עקוד, נקוד וברוד. והיה הכלב הזה בלב נדכא ושפל רוח; לא היה דרכו להזיק, כאותם הכלבים האוהבים להתנפל על גוי ועל אדם יחד; די היה לו לחברבר שלא היתה בו יד אחרים; אדרבה, משום שפלותו היתירה היה הכלב הזה נגוע ומוכה כל היום. להכותו, לדחותו או לשפוך עליו „שופכין,— היה נחשב בעיני האנשים כמעט למצוה גדולה. וחברבר כשהיה מקבל יסורים, מעין אלו שנקראים מהלומה, נגיפה, דחיפה או בעיטה, לא נראתה בו אותה מדה של כלב חצוף, לחרוץ לשון ולהראות שניו חלילה; אדרבה, חברבר שחה לעפר גוו וילולי ילל: אוי ואבוי!... והיה מוריד את זנבו לארץ והולך לקרן זוית לפשפש במעשיו ולצוד זבובים.

ב.

מי היה חברבר ואי מזה בא? נחלקו בו הדעות: יש אומרים שנשאר לפליטה אחרי האדונים בעלי החצר הקדמונים, ויש אומרים שנדח ונתעה מאחרי אדוניו ונגרר אחרי אנשים זרים. כשאתה הולך לטייל ברחוב, אתה מוצא לפעמים כלב תועה נגרר אחריך. רוצה אתה לגרשהו מעליך ואתה גוער בו בנזיפה: הלאה! והוא אינו שומע לך. מרים אתה את ידך להכותו, והוא אינו זז ממקומו. עומד אתה ומתבונן בו, וגם הוא עומד ומתבונן בך—מדה כנגד מדה. ואם תאמר להכותו, משתטח הוא לפניך, מתחיל רועד ומסתכל בך, „כלומר: „להכותני אתה אומר? הלא אני שלך ועצמותי שלך — הריני בידך!..."

ממין הכלבים האלה היה חברבר.

ג.

חברבר לא היה רעבתן כשאר הכלבים. בלא הרמנא ורשות מפורשת מפי המבשלת לא היה נהנה כלום; ידע חברבר היטב שכל מה שתחת השלחן שייך לו, וכל מה שסביב לו אסור לו בהנאה. אמת הוא שאמרו עליו כי כד הוה טליא היה מן המזיקין. זוכרים מעשה בר' אליהו שוחט שבא לשחוט את הכפרות בערב יוה"כ, וחברבר היה רובץ באותה שעה בקרן זוית ומסתכל במעשה השוחט ואינו מבין העופות הללו למה הובאו לכאן ואיזה עסק יש לו להשוחט בהם. ואתא השוחט ושחט להכפרות, לא בחפזון אלא בנחת. כיצד? קפל בתי ידיו, השחיז ובדק את הסכין. נטל את העופות אחד אחד והכניס אותם בין קרסוליו. מתח את צווארם ומרט שלש נוצות, התיז את הושט בבת אחת ושפך את הדם, שפך את הדם וכסה באפר—הכל כדת וכדין. בינתים היה עוף שלא היה מקושר כראוי, נשא זה את רגליו והתחיל מתעופף. ראה חברבר איך שבני אדם כשרים מכריעים לטבח נפשות נקיות, קם על רגליו ובא אל העוף השחוט וצוח: „הב־הב, שוטה!

לאן אתה רץ? האמת שאין אתה יודע כי נחתך גרונך? עוד רגע ואתה מת ובטל ועבר מן העולם—הב, הב, הכ!..." ורב אליהו שוחט מתעסק בקרשים ואינו רואה ואינו יודע את חברבר ומכיון שראה אותו פתאם נתחלחל ונרעש. השליך את סכינו מידו, ונס לביתו וצעק: "יהודים! הושיעו! הצילו!..."

בשביל עובדא זו נענש חברבר; אנשים טובים היו שלא נחה עליהם דעתם, עד שהמטירו עליו מקלות ומהלומות, נגיפות ובעיטות לרוב.

ד.

ושוב מעשה בכף רגל אוז.

פעם אחת אירע לחברבר ששמט, על פי טעות, כמובן, מכלי המליחה כף רגל אוז; ראתה בריינה המבשלת, אשה שחורה ולא נאוה, והרימה קול וקראה: אייזיק! אייזיק! בא אייזיק ומצא את חברבר ממהר לעבור את האסקופה עם כף רגל האוז הגנובה; לחץ אותו אייזיק בדלת אל המזוזה, ונשאר הכלב חציו מזה וחציו מזה; מכיון שנתקל בין הדלת והמזוזה התחיל אייזיק לוקה אותו במקל חובלים מעבר מזה וכריינה בסחיף עץ מעבר מזה ולא חדלה מקרוא: אייזיק! אייזיק!

המאורע הזה נשאר לו לזכרון עולם. כשהיו קוראין בפניו: אייזיק! אייזיק! מיד היה נרתע לאחוריו וכובש פניו בקרקע ומשתמט ומסתתר.

ה.

היתה באותו חצר בתולה אחת ושמה פרסקא, היא פרסקא שהיתה כובסת כלי לבן ומושחה את הבית בסיד וחולבה את הפרה. והיהה פרסקא שונאה את חברבר החצרוני. וחברבר היה דוקא מסרך אבתרה בשעת עשית מלאכתה, ולפיכך בשעת כביסת הלבנים היתה שופכת עליו קיתון של מים קרים, והיה חברבר מוכרח להתנער זמן רב מהמים האלה; ובשעת משיחת הבית היתה פרסקא מטנפת את פניו בסיד, כדי שיהיה מוכרח לנקות את עצמו שעה רצופה. וכשהיתה פרסקא חולבת את הפרה בערב היתה זורקת בו סחיף עץ בעלמא, ובשביל זה הרגיל חברבר את עצמו לדלוג; כד הוה עף סחיף עץ באוירא היה הכלב דולג במהירות נפלאה.

פעם אחת זרקה בו פרסקא סחיף עץ ולא החטיאה; חש חברבר יסורים גדולים וצוח: "וי-וי-וי"! עד שנתקבצו ובאו כל אנשי החצר לקולו. ראה חברבר אנשים רחמנים מתקבצים התחיל מעורר רחמים, הראה את רגלו השבורה, כאומר: "ראו, אנשים טובים, מה עשתה לי הערלית הזאת!..." חשב חברבר כי מסתמא ריבו אנשים ריבו ואת פרסקא המרשעת יקלעו בתוך כף הקלע בשביל מעשה נורא כזה.

טעה חברבר בחשבונו: האנשים הטובים שחקו והריעו ושרקו; בא הנערים הקונ"דסים וצחקו בו, ובאה בריינה המבשלת ווומליסטרון של קדירה בידה והעבירה את זרועה החשופה על חוטמה מלמטה למעלה ואמרה: "רגלו של פגע רע זה שברו? יישר כחם!..." באה פרסקא והוסיפה עוד משלה ושפכה עליו כד של רותחין — זעק חברבר זעקה גדולה והתחיל מקפץ ומדלג ונושך את זנבו. כיון שראו הנערים הקונ"דסים את הכלב הולך ומתגולל בעפר ומרקד על שלש רגלים, רצו אחריו במקלות ואבנים והריעו ושרקו ושלחו אותו מתוך העיר עד אחר בתי הרחיים...

ו.

נכוה ברותחין וצולע נמלט חברבר על מנת שלא לחזור אל העיר כל ימיו! אזל ובא לכפר הראשון, פגש בכלבי הכפר, התחילו הכלבים מריחין בו מכל צד ואמרו לו:

— ברוך בואך. כלב נכבד! מאין באת ומה כתובת זו של קעקע על גבך?

ענה ואמר להם חברבר:

— אל תשאלוני, אחים, הספור יארך יותר מדי והאזן תמלא משמוע... הגידו אם יש מקום ללון?

ענו הכלבים ואמרו:

— יש ויש! מדוע לא? הלא כל הארץ לפניך.

הוסיף חברבר ושאל:

— ואיך אתם נוהגין בשעת שהקיבה תובעת מזונות?

ענו הכלבים ואמרו:

— האין שופכין בכל אתר ואתר? ומי ילקק את העצמות שבני אדם סוברים שאין בהן חפץ?

— קשקש חברבר בזנבו כאלו היה רוצה לחקור דברים העומדים ברומו של עולם ושאל:

— מה טיבם של "בעלי הבתים" שלכם?

ענו הכלבים בערמה ואמרו:

— "בעלי בתים" שלנו הם ככל "בעלי הבתים" שבעולם...

הוסיף חברבר ושאל:

— ופרסקא?

שאלו כלבי הכפר כלם בבת אחת:

— מי היא זו ואיזו היא פרסקא?

ענה חברבר ואמר:

— כלום אין אתם יודעים את פרסקא? היא פרסקא שכובסת לבנים ומושחת את הבית בסיד וחולבת את הפרה...

עמדו כלבי הכפר משתוממים:

— באיזו פרסקא מדבר הכלב השוטה הזה?

הריחו בו הכלבים עוד הפעם מכל צדדיו ונתפרדו, והלכו כל אחד אל אשפה שלו.

ז.

בקש חברבר לנוח מעט מעמל הדרך, ולא יכול לישון. ראשית הכאיב לו העור שנכוה ברותחין, והרגיש באותה הרגל השבורה, והציקו לו גם היתושים; ושנית היתה בטנו ריקה ולא היה לו מה לאכול והוכרח להמתין עד בקר; ושלישית לא הניחו לו המחשבות לישון: "כלבים בני מולא נינהו — חשב חברבר בלבו — אינם יודעים את פרסקה, ומימיהם לא טעמו טעם רותחין ומעולם לא ראו קונ"דסים זורקים באבנים ושורקים בשפתים ומריעים ומפחידים ומבהילים..."

לסוף נפלה עליו תרדמה ויישן ויחלום והנה עביט של שופכין מלא פתותי לחם, נקנוקין, גידין, דיסא וגריסין מבוללים ברוחן ועצמות לרוב: עצמות של קרסולים, עצמות של צלעות, עצמות ממוחים, עצמות של דגים וראשים של דגים וראשים של דגים מלוחים שלמים שלא נתמצו עדיין... השעה משחקת לחברבר ואינו יודע, באיזו מכל אלו יתחיל את סעודתו?

— ברוכים היושבים! — אומרים לו כלבי הכפר ועומדים מרחוק ומסתכלים איך הוא מכין את עצמו לסעודה.

— כל דצריך יתי וייכל; — עונה להם חברבר כדי לצאת ידי חובתו, חובת דרך ארץ.

— תהא אכילתך מתוקה עליך! — עונים הכלבים בידידות.

ופתאום מגיעה לאזניו בת-קול שמכרזת ואומרת: אייזיק! אייזיק!... וייקץ חברבר והנה חלום!...

בבקר החזיר חברבר על הפתחים, שמא ימצא פת לחם או בשר או עצם, אבל בכל מקום שבא לא מצא שום דבר, וגם נענש עונש גדול, כי הכלבים, כלבי הכפר, עזי נפש היו: בראשונה היו לוטשים לו את עינם וחורצים את לשונם ומראים את שניהם, ולבסוף התנפלו עליו ונשכו לו וקרעו את עורו ומרטו את זנבו ושלחו אותו לנפשו...

ח.

הלך חברבר החצרוני וסבב ממקום למקום, עד שקצה נפשו בלחם הקלוקל ובא לידי החלטה: שהאנשים רעים וחטאים, והכלבים אינם טובים מהם; ולכן אלך אל היער ואשב עם חית חשרה.

כשבא חברבר אל היער ושהה שם יום ויומים התחיל חש שנתכווצה בטנו ומעיו חמרמרו מחוסר לחם והתחיל מרגיש שאין כל תקוה למצוא לאכול קפל זנבו מתחתיו ויפשט כפות רגליו והוציא לשונו ושכב תחת האילן וחשב מחשבות של כלב: מאין יבא לחמי?... ומתוך צער בא לידי חקרנות והתפלספות: "מדוע ארור הכלב מכל החיה ומכל הבהמה ומכל העוף אשר בשמים ומן הרמש הרומש על פני האדמה? גם צפור מצאה בית ודרור קן לה... הנה תולעת וזוחלת... שרץ ורמש... לכל יש מקום. לכל יש מנוחה, ורק אני לבדי... הב-הב-הב-הב!"...

— מה לך פה ומי לך פה? — שאל אותו זאב אחד שעבר באותה שעה במקום זה.

חברבר שלא ראה זאב מימיו חשב אותו לחבר; התחיל מספר לו את כל הקורות אותו וסיים כך:

— אלו פגשתי בארי, בדוב או בזאב, הייתי שומח שמחה כפולה ומכופלת.

— שאל אותו הזאב: מדוע? -

— משום ממה-נפשך: אם נגזרה עלי שאָמות בלא עת מוטב שאהיה מאכל לשני זאב ולא אמות ברעב בתוך כלבים אחים ורעים...

— אמר לו הזאב: אם כן הנני! רגע אחד ואני אשסעך כשסע את הגדי ואעשה לי סעודה כי רעב אני מאד!

שמע חברבר ונבהל מאד, ושער עורו הנכוה סמר מפחד; בכה והתחנן לו:

— מורי ורבי הזאב! אדון מאד נעלה! היש טעם בעור מְמורט ועצמות יבשות כעצמותי? חוסה נא, רחם נא, הרף ממני, והקב"ה ישלח לך ברכה והצלחה.

כמעט שיצאה נשמתו בדברו, השפיל את זנבו וישח את קומתו והרכין את ראשו וזחל על גחונו, עד שגעלה בו נפש הזאב ואמר:

— כוין את זנבך הנאלח, כלב שבכלבים, ולך לעזאזל, ולא אוסיף עוד לראותך!...

ט.

נס חברבר כל עוד נשמתו בו ונמלט והיה מתירא להביט מאחריו. אח"כ התחיל חש ברגליו ושכב לנוח קצת. כשנתיישבה עליו דעתו אמר: טוב גורל הזאב מגורל הכלב... הכל מתיראין ממנו... טורף וממלא חוריו טרף... מדוע לא אתחפש גם אנכי לזאב? אלמלא השיאני השטן לגלות לו את לבי, בודאי היה הושבני לזאב מן הזאבים... מהיום והלאה לא אהיה עוד „כלב" כי אם „זאב"!

סמר חברבר שערו כזאב, מתח חוטמו כזאב, שלח רגליו כזאב והמתין: אפשר שיזדמן לו שור או כשב או עז או כלב לכהפ"ת. נשא עיניו וראה איש זקן הולך ותרמילו על שכמו ומקלו בידו. אמר הכלב-הזאב: „טוב גם בשר אדם אליבא ריקנא..." נתקרב אל האורח ואמר לו:

— שמע ידידי, שמא אין אתה יודע מי אנכי?

ענה האיש כמתמיה:

— מי אתה?

ענה הכלב-הזאב וקשקש בשניו, כזאב ממש:

— הרי זאב לפניך!

שאל האורח:

— ומה בקשתך מורי ורבי הזאב?

ענה חברבר ואמר:

— בקשתי?... שאלתי ובקשתי: אפשר יש בתרמילך פת לחם לאכול?

אמר האורח:

— נער הייתי וגם זקנתי ולא ראיתי זאב מבקש לחם... אעשה נא נסיון ואראה מי אתה...

הרים האיש את המטה להכותו. ראה חברבר את המקל ונזכר לו כי כלב הוא; נשא את רגליו וברח ונמלט על נפשו.

י.

הלך חברבר בפחי נפש ובא אל העיר שגרשו אותו משם; היה מתירא לבוא אל החצר שגדל שם ויהי לכלב, אף שהיו לו געגועין דוקא ודוקא למקום זה, ששם הכוהו ופצעוהו ושברו את רגלו וכוו את עורו... והשעה שעת שקיעת החמה היתה.

אזל ובא אל המטבחיים לראות בשלום אחיו; באותה שעה הכינו את עצמם הכלבים השבעים לישון. הכיר חברבר את אחיו והם לא הכירוהו... שאלו לו ואמרו לו:

— ברוך בואך, כלב נכבד! מה שמך ומאין באת?

ענה להם חברבר:

— כלום לא הכרתם אותי? הלא אנכי חברבר, חברבר החצרוני, אחיכם בן עירכם!

ענו הכלבים ואמרו:

— חברבר? חברבר?... שם לא מוזר לנו...

קפין כלב קטן ושמו „צעיר" ואמר:

— מה כתובת זו של קעקע על גבך?

קם עוד כלב אחד על רגליו ו„אדמדם" שמו, מפני שהיה אדמוני, ואמר בהלצה:

— מסתמא חקקו סימן מובהק על גבו, שמא יחליפוהו באחר; או אפשר אין זה אלא לשם נוי ולשם קישוט בעלמא?...

פתח עוד כלב אחד ושמו „זרזיר", והוא רווק זקן בעל עין אחת ואזן צרומה, ואמר:

— על דבר הסימנים אתם דנים? שאלו לי ואגדכם!...

ענה עוד כלב אחד בעל עור שהור ו„שחרחר" שמו, וזה היה ראש המדברים בכל מקום ואמר:

— כלבים פוזים. למה תריבו כלכם? תנו להאורח וספר לנו הוא!

ספר להם האורח את כל הקורות אותו מהחל ועד כלה. עשו הכלבים את אזנם כאפרכסת, ורק אדמדם החומד לצון היה משסעהו בכל פעם במילי דלצנות. גער בו שחרחר, חסר הזנב, בנזיפה:

— כלב ארום! הלא תתן מחסום לפניך! ספר נא, חברבר, ספר כי אוהבים אנחנו לשמוע חדשות...

וחברבו' לא פסק פומיה מלספר את כל הרפתקאות דעדו עליו; ספר בקול עצב עד האשמורה השניה בלילה. אבל הכלבים אינם שומעים: „צעיר" מתלחש עם „זרזיר" בדברים של מה בכך; „אדמדם" מדבר מהתלות, „שחרחר" ישן ומתעורר לפעמים ואומר:

— ספר נא, ידידי, ספר! אוהבים אנחנו לשמוע ספורים...

יא.

בבקר השכם נזדרז הברבר ועמד נגד האצטבאות של הטבחים והתבונן במשרתיהם בשעה שהיו חותכין את הבשר. ראה שם חברבר כל טוב: הרי צלע אחת מצלעות בן הבקר תלויה ודמה שותת עוד... הרי ירך מונח, מנה יפה מאד, חתיכה הראויה להתכבד... בולמוס אחז את חברבר, והוא מביט ומקשקש בזנבו ורירו נוזל... המשרתים גוזרים את הבשר בגרזן וזורקים לפני הכלבים חתיכה או עצם, והכלבים מכרכרים בחפזון וחוטפין את הזרוק. נסה חברבר גם הוא לעשות כמעשיהם; התנפלו עליו הכלבים וינשכוהו וימרטו את עורו ויריבו עמו...

השפיל חברבר את זנבו ובא לקרן זוית, נשא את קולו ובכה...

נגש אליו שחרחר ואמר: על מה קא בכית?

ענה חברבר במרירות ואמר: על דא קא בכינא: ארור אנכי מכל הכלבים אשר על פני האדמה! האמין לי כי הרעב יציקני עד מות... חיי כלים ואובדים...

נאנח שחרחר ואמר: — מאמין אנכי שכל דבריך אמת, אבל במה אושיע לך?

הוסיף חברבר ואמר: — אני אמרתי בחפזי כי פה, בין אחי הכלבים, בודא אהנה גם אני הנאה פורתא... הלא אחים אנחנו!

ענה שחרחר באנחה:

— בודאי ובודאי! אבל במה אוכל להושיעך? עיניך רואות כי לכל טבח יש כלב ולכל כלב יש טבח... מנהג ישן הוא אצלנו...

אמר חברבר במרירות לבו אל שחרחר:

— כלום ימות כלב ברעב בין כלבים שבעים? ואיה היושר?...

ענה שחרחר ואמר:

— בודאי ובודאי! אבל כבר אמרתי שאיני יכול להושיעך. אם תקבל את אנחתי במקום מתנה, מוטב.

אמר חברבר ממצוקת לב:

— אם כן אלך גם אני אל הטבחים, שמא יהיה לי חוט של חן ואקנה לי אדון לעצמי כיתר הכלבים.

— לך לשלום ואלהים יצליח דרכך! רק זאת אגיד לך: אל טבחי אל תלך, שמא אעשה אותך לחסר זנב כמוני היום!...

כך הזהירו שחרחר ויפהק מתוך שביעה.

יב.

פנה חברבר והלך אל הטבחים, עבר את כל הכלבים והתחיל מראה להם פנים שוחקות ורוקד לפניהם בכל מיני רקודין ומקשקש בזנבו. אבל בתר עניא אזלא עניותא: משרת אחד בעל כתפים רחבות זרק בו, מסתמא בהלצה, את הגרזן, ורק בדרך נס נצל חברבר ממות. באותה שעה אהנו לו קפיצותיו לחברבר, שאלמלא כן היה נגזר לשנים.

ראה אדמדם עובדא זו, אמר לחברבר בלצון:

— יודע אתה, שאר-בשרי הנחמד, לרקוד, לפזז ולכרכר עוד יותר מכלבנו „צעיר". צעיר! צעיר! בוא נא וראה כיצד מרקדין לפני הטבחים!...

ו„צעיר" בא עד מהרה ויקפוץ כלפי חברבר בחוצפה יתירה. ולא יכול חברבר התאפק עוד ונלאה לשאת, החזיק באותו הכלב הקטן והפיל אותו על הקרקע ונשך אותו בכרסו, וישפך עליו חמת אפו, וברח ונמלט ויצא מחוין לעיר.

היה חברבר בדד בשדה, התפשט באמצע הדרך, הניח ראשו בין רגליו ולא חפץ להביט למעלה וליהנות מזיו העולם...

אחרי כן פתח חברבר את פיו והתחיל מקלל את יומו...

רשימות שונות.

קבלנו מאודיסא טלגרמא לאמר: ועד החברה לתמיכה ב"י באספתו היום החליט להשתדל שהקולוניסטים יהיו מעתה עומדים ברשות עצמם, וכן להעמיד את הפועלים על בסיס נכון. לתכלית זו מאספים סך מאתים אלף רובל. אחרי חג הפסח תצא לפאריז ביחד עם הקולוניסטים והפועלים דלינציה, שנבחרו בתוכה ה"ה: גינצברג, ברבש, מנדלשטם, אוסישקין, גלוסקין, כהן, כהן-בערנשטיין, וכן נבחרו מצד הציוניים ה"ה: נאסטער, נורדוי, מארמארעק, קאַקעש; תנועת חיים גדולה בין הנאספים. אחדות שלמה בין החובבים ובין הציוניים.

Verlag „Achiasaf". — Herausgeber, verantwortlicher Redacteur u. Buchdrucker: Josef Fischer, Krakau.

הנחה לחותמי „השלח" ו„הדור".

החותמים על מכה"ע „השלח" ו„הדור" ביחד או על אחד מהם יוכלו להשיג ספרי הוצאת „אחיאסף" הרשומי מטה, כלם או חלק מהם, בחצי מחירם, וכל אחד מחותמי „הדור" ו„השלח" החפץ ליהנות מההנחה ולהביא אל ביתו ספרים יקרי הערך במחיר מצער, ישלח מחירם כפי המחיר הרשום בזה (היינו בנכיון 50% ממחיר הקצוב בקטלוג) בהוספת דמי הפארטא. כל אחד מהספרים אפשר להשיג נ"כ מכורכים בכריכת בד מהודרה, ועבורה יש להוסיף עוד 20 קאפ בעד כל כריכה.

ואלה המה הספרים ומחירם לחותמי „הדור" ו„השלח":

	לקונים אחרים		לחותמי „הדור והשלח"
ר' יהודה הלוי, כ"ח	98 ק'	(פארטא 10)	50 קאפ'
ר' אברהם בן עזרא, כ"ח . . .	112 „	„ 12	„ 55
לקוטי קדמונים (ר' האי גאון, ר"ש שרביט הזהב, ר' דונש בן לברט)	42 „	„ 6	„ 20
ר' יהודה אלחריזי תחכמוני .	138 „	„ 14	„ 70
החנוך, ספענסער	91 „	„ 12	„ 46
מכתבים ע"ד הספרות ד. פרישמאן	50 „	„ 4	„ 25
מגלת ספר, ר"י עכדן . . .	1— „	„ 12	„ 50
התורה והחיים בימי הבינים, ד"ר מ. גידעמאן, שלשה חלקים .	390 „	„ 44	„ 185
ירמיה הנביא, פראפ' לאצארוס	40 „	„ 6	„ 20
ר"י ליפמאן צונץ, ש. פ. ראבינאוויטש	160 „	„ 18	„ 80

	לקונים אחרים		לחותמי „הדור והשלח"
דעת אלהים, דר. ש. ברנפלד, חמשה ספרים	275 ק'	(פארטא 26)	140 קאפ'
ספרות ישראל, פרופ' מ. שטיינשניידער, ארבעה ספרים . .	195 „	„ 20	„ 100
תולדות שי"ר, דר. ש. ברנפלד	80 „	„ 10	„ 40
דרך תשובה, צלפחד בר חושים התיהה	25 „	„ 4	„ 15
דרך לעבור גולים, מ. לילענבלום	75 „	„ 8	„ 40
לקורות היהודים ברוסיא ופולין, בן-ציון כ"ץ	50 „	„ 6	„ 25
מיכאל זקש, ד"ר, ש. ברנפלד	75 „	„ 8	„ 50
תולדות הריפורמציון הדתית, כ"ח, דר. ש. ברנפלד . . .	125 „	„ 16	„ 65

הנחה מיוחדת לחותמי „הדור"

מלבד הספרים המנויים למעלה, יוכלו להשיג רק חותמי „הדור" לבדם את ספרי הוצאת אחיאסף הרשומים מטה למקחים נמוכים מאד, שהם כדי שליש המחיר הקצוב, ואלה הם הספרים:

	המחיר הקצוב		לחותמי הדור
דניאל דירונדה, עליות תרגום פרישמאן	168 ק'	(פארטא 16 ק')	60 ק'
בירניקה, שוכאכער . .	170 „	„ 20	„ 75
אפרים קוה, אויערבאך	63 „	„ 10	„ 25
דין וחשבון, טהיוואש	28 ק'	(פארטא 6 ק')	14 ק'
הגיתו החדש, דר. הירצל	40 „	„ 6	„ 20

כתבת „הדור" ו„השלח":

ИЗДАТЕЛЬСТВО „АХІАСАФЪ", ВАРШАВА. VERLAG „ACHIASAF", WARSCHAU.
